

Univerzita Pardubice

Fakulta filosofická

Gamblerství – sázka na štěstí? Motivace a vznik závislosti

Bakalářská práce

2017

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 06. 2017

Adéla Ratajská

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Zbyňku Andršovi, Ph.D. za jeho užitečné rady a připomínky, za trpělivost a za odborné vedení této práce.

ANOTACE

Tato práce se zaměřuje na problematiku hazardních her nejen v Pardubickém kraji. Zabývám se zde především motivací a vznikem samotné závislosti na hazardu. Práce je z části teoretická a z části výzkumná. Ve výzkumné části jsem vyhodnotila shromážděná data z rozhovorů a zúčastněných pozorování.

KLÍČOVÁ SLOVA

Gamblerství; motivace; návyk; závislost; patologické chování

TITLE

Gambling – Bet on luck? Motivation and creation of addiction

ANOTATION

The work focuses on issues of gambling, not only in the Pardubice region. I focus on motivation and creation of gambling addiction. The work has theoretical and research parts. In the research part I evaluated the data that I collected from interviews and participant observation.

KEYWORDS

Habituation, addiction, pathological behavior, gambling, motivation

Obsah

Úvod	10
1 Terénní výzkum a jeho etika	12
1.1 Zkoumané lokality	12
1.1.1 Pardubice	14
1.1.2 Broumov	16
1.2 Vstup do terénu a etika výzkumu	16
1.3 Metody výzkumu	17
1.3.1 Výzkumný vzorek	21
1.3.2 Výzkumné otázky.....	23
2 Gamblerství a vznik závislosti	25
2.1 Motivace ke gamblerství a příznaky gamblerství.....	30
2.2 Rizikové faktory přispívající ke gamblerství.....	33
2.2.1 Nepřímé rizikové faktory	34
2.2.2 Přímé rizikové faktory.....	35
2.2.3 Rodinná anamnéza a vliv společnosti	35
2.3 Fáze gamblerství.....	39
2.4 Gender – hrají více muži či ženy?	43
3 Závěr	47
Zdroje	49
Seznam tabulek	53
Seznam obrázků	53
Seznam příloh	54
Příloha I: Fotografie navštívených heren.....	55
Příloha II: Rozhovor s respondentem R7	62
Příloha III: Rozhovor s respondentem R13	64
Příloha IV: Rozhovor s respondenty R5 a R6	66
Příloha V: Kresby patologických hráčů.....	68

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je gamblerství neboli patologické hráčství. V předložené práci pojednávám zejména o vzniku samotné závislosti na hazardních hrách a o motivech, které za hazardní hrou stojí. Zaměřuji se především na patologické hráče, jejich sociální okolí a prostředí v Pardubickém kraji a Královehradeckém kraji, ne však výhradně v těchto regionech. Cílem práce je detailněji popsat problematiku patologického hráčství, jeho etiologii, zejména co se týče motivů vedoucích k hazardu, se zaměřením na aspekty genderu.

Dané téma jsem si zvolila proto, že je velmi aktuální. Zároveň bylo možné tuto problematiku relativně snadno zkoumat přímo v terénu, jelikož v mnou sledovaných lokalitách se gamblerství vyskytuje. V práci se zaměřuji především na závislost na hraní, nikoliv na hraní jako takové, a také na to, jak a proč tato závislost vlastně vzniká. V případě gamblingu je totiž obtížné odlišit příčiny od důsledku. Shromáždila jsem z odborné literatury teoretické poznatky a z nich se poté pokusila vyhodnotit, jak a proč tedy závislost na hraní vzniká. Jako výzkumnou metodu jsem zvolila zúčastněné pozorování v hernách a nonstop barech a samozřejmě také rozhovory. Moji respondenti byli především samotní hráči, jejich blízké okolí (především rodina) a také zaměstnanci podniků, ve kterých se nachází hrací automaty, rulety a podobně.

O tom, že se jedná o aktuální a společensky závažné téma, svědčí skutečnost, že hazardních hráčů v České republice přibývá. Mezi roky 2014-2015 vzrostl objem peněz vložených hráči do hry o 10,2 %. Podle odhadů bylo problémovým hráčstvím ohroženo v roce 2014 přibližně 5 % populace (tj. cca 450 tisíc obyvatel), přičemž v pásmu problémového hráčství se nacházelo 15-2,3 % dospělých osob (tj. přibližně 130-200 tisíc obyvatel). Navíc hrají i mladiství – ze studie ESPAD realizované v roce 2015 vyplynulo, že mezi 2 738 respondenty ve věku 16 let hrálo v uplynulých 12 měsících některou z her

o peníze 9,1 % dotázaných (převládali chlapci) a z tohoto počtu celkem 3 % respondentů hrálo v dané době o peníze minimálně dvakrát týdně (Mravčík 2016a: 2-4).

Jakmile jde o patologického hráče, je to člověk nemocný a potřebuje pomoc. Jak uvádí Nešpor, patologické hráčství je porucha, která „*spočívá v častých opakovaných epizodách hráčství, které dominují v životě subjektu na úkor sociálních, materiálních, rodinných a pracovních hodnot a závazků.*“ (Nešpor 1995: 95)

Tento výrok jsem použila zcela úmyslně. Člověk závislý na hazardu ztrácí kontrolu. Potřebuje stále více a více peněz. Vznikají mu dluhy. Peníze potřebuje ihned, aby mohl jít okamžitě hrát, a tak nemá čas čekat na výplatu. Půjčuje si, často se stává, že pokud mu nikdo nepůjčí, krade. Okrádá i svoji vlastní rodinu, jen aby mohl zase hrát. Nedokáže myslet na nic jiného než na hru. Ať už je v práci, ve škole či doma s rodinou, stále myslí na totéž. Nejenže přichází o peníze, o své vlastní já, ale často i o své blízké. Podařilo se mi např. získat rozhovor s majitelem kasina, který zná takových případů stovky.

1 Terénní výzkum a jeho etika

Terénní výzkum je jednou ze základních antropologických metod. Je to vlastně úplný základ antropologického zkoumání. Jak uvádí Miovský, výzkumník „*v průběhu terénního výzkumu hlouběji poznává strukturu prostředí, v němž se zkoumaný fenomén nachází, odkrývá různé roviny významů, které lidé sobě i prostředí dávají, a prostřednictvím analýzy těchto různých kontextů se snaží popsat, vysvětlit, interpretovat jednání lidí, způsob jejich uvažování o problému apod.*“ (Miovský 2006: 103). Terénní výzkum zahrnuje podle Dismana zejména souběžné vytváření vzorku, sběr dat a také analýzu a interpretaci získaných dat (Disman 2002: 299).

Důležitý je pobyt ve zkoumaném prostředí/lokalitě. Někdy to bývá pohyb dlouhodobý, někdy krátkodobý, to je však individuální a záleží na zkoumaném tématu. Do výzkumu patří rozhovory s místními lidmi zvolené lokality a také zúčastněné pozorování. Tyto metody jsou osvědčené a pro výzkum nepostradatelné a velmi užitečné. Při výzkumu je také důležité snažit se být co nejvíce objektivní a také hraje velkou roli etika výzkumu. Je proto na místě dávat si velký pozor a vycítit, jak se chovat a snažit se být velmi taktní a diskrétní vždy, když je to třeba.

1.1 Zkoumané lokality

Při výběru lokalit pro účel tohoto terénního výzkumu jsem vycházela z několika kritérií. Především jsem se zajímala o výskyt gamblerství. To nebylo vůbec náročné, jelikož patologické hráčství se vyskytuje na většině míst České republiky. Mé druhé kritérium byla dostupnost podniků, ve kterých hráči propadají své vášni, a také množství takových podniků. Nakonec jsem se rozhodla pro dvě lokality, a to Pardubice a Broumov. Proč zrovna tyto dvě lokality objasním níže v samostatných podkapitolách.

Obečně se předpokládá, že zvýšení dostupnosti hazardních her vede ke zvýšení prevalence škodlivého hráčství. Řada vědců zkoumala tento vztah na úrovni populace, avšak dospěla k protichůdným výsledkům. Na úrovni lokality existují důkazy, že snadný přístup k hazardním hrám je spojen s vyšší mírou jejich hraní, a tedy i problémovým hráčstvím. Zároveň je však možné, že tento vztah platí pouze pro některé skupiny obyvatelstva, ne však pro ostatní. Existují důkazy o tom, že umístování heren je ovlivněno skladbou obyvatel v dané lokalitě. Většinou bývá pro provozovatele hazardních her mnohem snazší umístit herny ve čtvrtích, v nichž je nízký sociální kapitál, protože u těchto komunit se očekává, že se místní obyvatelé budou méně bouřit proti jejich zavedení (The Ontario Problem Gambling Research Centre 2013: 52).

O tom, že snadná dostupnost hazardu zvyšuje riziko hazardního hráčství svědčí i skutečnost, že se hazardními hráči často stávají lidé, kteří vzhledem k výkonu své profese mají příležitost hrát; hráči tedy často bývají číšníci, kuchaři, ale i vrcholoví sportovci. U nich se pojí dvě specifika – jedná se o jedince, kteří doslova žijí hrou a drogám tedy hůře odolávají, neboť jim navozují stavy blízké prožitkům způsobených sportem (vzrušení, adrenalin), zároveň jsou však často vystaveni příležitosti hrát, neboť nezřídka tráví dlouhé hodiny čekáním v letištních halách apod. (Frouzová 2008: 240). Nešpor, který je známým odpůrcem hazardu a na téma gamblingu napsal mnoho publikací, vyznává zcela jasný názor: „*Patologickým hráčem se nemůže stát člověk, který se všem formám hazardu důsledně vyhýbá.*“ (Nešpor 2011: 15). Z tohoto výroku je tedy zřejmé, že bez ohledu na to, jakými osobními dispozicemi je jedinec vybaven, nejlepší prevencí gamblersství je nulový kontakt s hazardem.

Zabývá-li se souvislostí mezi hazardem a lokalitou, v níž jsou herny umístěny či umístovány, je nutné zmínit problematiku sociálně vyloučených lokalit. Za pozornost stojí šetření, které provedl v roce 2015 odbor nepojistných sociálních dávek příbramského úřadu

společně s Policií České republiky. Zjišťováno bylo, zda v hernách hrají lidé pobírající dávky hmotné nouze. Prověřeno bylo během šesti dnů celkem 71 provozoven – z 86 kontrolovaných osob jich bylo 27 % těch, kteří tyto dávky pobírali. Lze tedy předpokládat, že mezi příjemci dávek hmotné nouze jsou hráči technických her zastoupeni ve větší míře, než je tomu u běžné populace (Mravčík 2016b: 89). Podle Hollana se fenomén gamblerství u sociálně a ekonomicky slabých obyvatel znásobuje; hovoří se o tzv. regresivní dani či „*sekundárním zdanění chudých*“. Hazard se pro tyto jedince stává možností, jak získat rychle velké jmění a vymanit se tak z chudoby, v níž se jedinec nachází. Dle autora, který se odvolává na zkušenosti bývalého ministra pro lidská práva a národnostní menšiny Michaela Kocába, tak hledat řešení pro občany žijící v sociálně vyloučených lokalitách nemá smysl, pokud zároveň nenastane regulace hazardu: „*je zbytečné cpát tam jakékoliv peníze. Hazard je všechny vysaje.*“ (Hollan 2013).¹

1.1.1 Pardubice

Jednou z lokalit, ve kterých jsem prováděla terénní výzkum pro svoji práci, se stalo město Pardubice,² a to proto, že v Pardubicích už 22 let bydlím a také v tomto městě studuji. Konkrétních míst, v nichž jsem prováděla svůj výzkum, je v Pardubicích hned několik. Začala jsem v místě svého bydliště, tedy na Dubině. Dubina patří mezi 3 největší sídliště v celých

¹ Bezesporu je vítaným krokem, že na tuto skutečnost bylo pamatováno i v novém zákonu č. 186/2016 o hazardních hrách. Zaveden byl Rejstřík fyzických osob vyloučených z účasti na hazardních hrách. Jedná se o systém veřejné správy, který spravuje Ministerstvo financí České republiky. Ministerstvo do něj může zapsat osobu, která pobírá dávky pomoci v hmotné nouzi, s výjimkou mimořádné okamžité pomoci, a též osobu starší 18 let, která s danou osobou pobírající tuto dávku žije ve společné domácnosti a je posuzována podle zákona upravujícího pomoc v hmotné nouzi a podle zákona upravujícího životní a existenční minimum. Dále do tohoto rejstříku mohou být mimo jiné zapsány i osoby, vůči kterým byl pravomocně zjištěn úpadek, tj. osoba předlužená, v insolvenci (Zákon č. 186/2016 Sb.: § 16).

² V Pardubicích bylo v 30. listopadu roku 2016 celkem 917 hracích přístrojů, tedy nejvíce v Pardubickém kraji. Jeden automat tak připadá na 98 obyvatel města. V roce 2014 sice přijalo město vyhlášku regulující hazard ve městě, ta se však v praxi týkala pouze malého množství heren – herny se nesmí nacházet ve vzdálenosti kratší než 100 metrů od škol, což se tehdy týkalo jen 7 heren. Ročně získají Pardubice z hazardu přibližně 70 miliónů korun (Štěpánková 2017).

Pardubicích. Jedno z míst výzkumu je Tipos, který se nachází asi 3 minuty chůze od centra Dubiny. Jedná se o nonstop bar, ve kterém se vyskytuje spousta hracích automatů a vstup je zde povolen od 18ti let. Tento podnik jsem si vybrala hned z několika důvodů – jednak je blízko od mého bydliště, je otevřen neustále, nachází se tam opravdu velké množství automatů a také proto, že se znám s obsluhou – toho jsem tedy využila a s personálem vedla rozhovory.

Dalším podnikem, v němž jsem vedla svůj výzkum, se stal Sport Bar v Polabinách. Jedná se o velmi podobný podnik jako je Tipos, jen je tu mnohem více automatů. Zde jsem prakticovala hlavně zúčastněné pozorování a pokoušela se o rozhovory s hráči. Dalším místem se pro mě stala herna přímo v centru města, v nákupním středisku Afí palace. Toto místo jsem si původně nevybrala, ale příbuzný kamarádka tu pracuje jako obsluha a jelikož jsem s ním měla domluvený rozhovor, navštívila jsem i tuto hernu. Není sice nijak prostorná, ale na malý prostor je tu dost automatů a také se zde dají koupit stírací losy. Ze všech heren a nonstop barů, které jsem navštívila, byla tato jedna z nejvíce obsazených, což mě dost překvapilo, když se nachází v nákupním komplexu. Do této herny chodí velmi často Romové. Další herna se nachází pár minut od hlavního nádraží. Do této herny chodí také mnoho Romů, ale i cizinců, většinou Slováků a Ukrajinců. Je zajímavé, že ze všech míst, které jsem v rámci svého výzkumu navštívila, bylo právě v této herně nejvíce podnapilých a agresivních hráčů. Nepovedlo se mi zde udělat ani jeden rozhovor s gamblery, byli ke mně sprostí a pomocí vulgárních slov mne od sebe odháněli. Dále jsem navštívila hernu Na Pergole, také Las Vegas hernu a hernu Merkur na Třídě Míru. Takže se dá říci, že jsem navštěvovala herny a nonstop bary v celých Pardubicích, s výjimkou sídliště Dukla. Herny v sídlišti Dukla jsem do svého šetření nezahrnula, neboť tuto oblast příliš neznám, a navíc jsem nepovažovala za nutné rozšířit terénní výzkum o další lokalitu.

1.1.2 Broumov

Druhou lokalitou pro můj terénní výzkum se stal Broumov³ nacházející se na Náchodsku, a to proto, že jsem zde strávila týden v rámci terénní praxe. Navštěvovala jsem hlavně jednu hernu, které místní říkají „romská herna“, jelikož sem chodí převážně Romové. Není moc prostorná, ale automatů je tu několik v řadě vyskládaných vedle sebe a každý večer je většina z nich obsazená. Tady lidé hrají opravdu hodně a opravdu často.

Druhým místem, které jsem v Broumově v rámci výzkumu navštěvovala byl zdejší bar, který se nachází přímo na náměstí. Je to velký podnik. Když vejdete, spatříte jen stoly se židlemi, bar a jukebox, před kterým je prostor pro tanec. Ale když pokračujete až k baru, zjistíte, že se dá jít dál a objevíte ohromně prostornou místnost, ve které jsou jen automaty. Více podobných podniků jsem v Broumově bohužel nenavštívila, jelikož jsem tam byla jen týden a město jsem dobře neznala.

1.2 Vstup do terénu a etika výzkumu

Jak jsem se již zmiňovala v úvodu, vstup do terénu nebyl problematický. Jelikož bydlím i studuji v Pardubicích, stalo se toto město jednou z mnou zvolených lokalit pro výzkumné šetření. Navštěvovala jsem především herny a nonstop bary, ale i některé restaurace, ve kterých se nachází hrací automaty a takových podniků je v Pardubicích spousta. Velkou výhodou je, že jsem byla časově neomezená, neboť většina heren měla otevřeno nonstop.⁴ Mohla jsem se svobodně rozhodovat, v jakou dobu se do terénu vydám, což nebývá vždy pravidlem v terénních výzkumech. Prakticky v kteroukoliv hodinu alespoň jeden gambler zrovna v herně hrál.

³ Broumov je v Královéhradeckém kraji jako 10.-11. město nejvíce vstřícné vůči hazardu (srovnávána byla města s více než 5 000 obyvatel). Na 165 obyvatel připadá 1 automat (Konieczny, Trunkatová 2017: 45).

⁴ Nově dle § 67 Zákona č. 186/2016 Sb., nesmí mít herna v provozu od 3:00 – 10:00.

Druhou lokalitou byl Broumov na Náchodsku. Výzkumné šetření bylo omezeno týdenní dobou, po kterou jsem pobývala na terénní praxi. V Broumově jsem navštěvovala herny v početné skupině, kdežto pardubické herny jsem navštěvovala sama, popřípadě ve dvojici. Ale ani v jedné lokalitě nebyl s terénem jako takovým žádný problém.

Během realizace terénního šetření jsem dbala na dodržení etiky výzkumu. Jak uvádí Miovský, „z obecného hlediska lze téma výzkumné etiky nahlížet jako konflikt mezi právem výzkumníka zabývat se tématem, které ho zajímá a které považuje za důležité a užitečné, a právem jednotlivců (či skupin) na soukromí.“ (Miovský 2006: 279). Respondenti, s nimiž jsem vedla rozhovory, byli seznámeni s cílem výzkumu a byl od nich získán informovaný souhlas s účastí v terénním šetření. Zároveň jim bylo přislíbeno zachování anonymity; jména respondentů, kteří se výzkumu zúčastnili, jsou pozměněna.

Kolegové, kteří spolu se mnou vstupovali do herních prostor, byli obeznámeni s okolnostmi výzkumu a instruováni, jakým způsobem se mají v terénu pohybovat (důraz byl kladen na empatickou neutralitu a taktéž na chování v terénu; snahou bylo chovat se co nejméně rušivě a v případě pozorování nikterak nenarušovat vnější situaci, tj. co nejméně zasahovat nebo dokonce ovlivňovat atmosféru herny, hráče apod.).

S realizací výzkumu byl taktéž obeznámen personál herny a od majitelů herny byl získán souhlas k tomu, abych v daném zařízení mohla terénní šetření provádět.

1.3 Metody výzkumu

Dle Eriksena je zásadní podmínkou terénní práce snaha a ochota výzkumníka se co nejvíce zapojit do místního života. V závislosti na typu terénního výzkumu mohou být vhodnou metodou výzkumu např. strukturované rozhovory či statistické vzorkování.

Jak autor dále uvádí, „většina antropologů se v terénu spoléhá na kombinaci formálních metod a nestrukturovaného zúčastněného pozorování.“ (Eriksen 2008 : 41).

Jako výzkumné metody jsem volila převážně nezúčastněné pozorování a rozhovor (nestrukturovaný a polostrukturovaný). Jak uvádí Disman, mezi nejčastěji užívané techniky kvalitativního výzkumu (tj. typu výzkumu, který jsem pro svoji bakalářskou práci zvolila) patří zúčastněné pozorování, nestandardizovaný rozhovor a analýza dokumentů (Disman 2002: 298). Analýza dokumentů v případě mého výzkumu použita nebyla. Většina rozhovorů byla vedena jako nestandardizované neboli též nestrukturované, při omezení časem nebo ochotou respondentů jsem však vycházela především z otázek, které jsem měla dopředu připravené a které vycházely z výzkumných otázek (tj. zaměřovala jsem se především na motivaci hráčů k hazardu, ale i na průběh vzniku hazardního hraní).

V jednom případě jsem se nechtěně zapojila a z nezúčastněného pozorování se tak stalo pozorování zúčastněné. O prázdninách jsem v rámci terénní praxe navštívila společně s dalšími kolegy hernu v Broumově. Místní jí říkali „romská herna“. Byla malá, neútulná a velmi hustě zakouřená. U velkého stolu seděla velká parta, která nás ochotně vzala mezi sebe. Já jsem seděla vedle Marušky. Byla to drobná starší Romka. Chvilí jsem si povídaly a najednou mě poprosila, jestli jí nepůjčím 20 korun. Myslela jsem, že chce na pivo, protože právě to své dopila, a tak jsem vyndala z peněženky dvacetikorunu a podala jí Marušce. Ta poděkovala a k mému údivu se zvedla a šla si sednout k automatu! Po chvíli byla zpátky a s prosbou o další peníze. Řekla jsem jí, že už nemám, a to ji hrozně rozčílilo. Na důkaz jsem rozevřela peněženku, že už opravdu drobné nemám, jen poslední padesátikorunu. A ona mi ji vzala! Když viděla, jak se tvářím, začala mi slibovat, že teď určitě vyhraje a že mi peníze samozřejmě ihned vrátí, a ještě mě pozve na pivo. Prý to cítí a je si výhrou jistá. Nevyhrála. Přišla ke mně a ptala se, jestli ještě nemám. Měla jsem u sebe ještě asi 200 Kč, ale o tom jsem raději pomlčela. A ona se na mě naštvála. Začala mi nadávat,

že jsem prý lakomá a zlá, že teď už by určitě vyhrála a o výhru by se se mnou podělila. Do konce večera se mnou neprohodila ani slovo a kdykoliv se na mě podívala, tvářila se ublíženě. Nakonec ji asi někdo půjčil, protože jsem ji každou chvíli viděla sedět u automatu. Nebyla jediná. Od stolu každou chvíli někdo odcházel k automatům. Manžel Marušky ale nehrál. Občas se podíval po své ženě a pak jen prohlásil: „No jo, bába zase hraje.“ Zřejmě už byl zvyklý.

Na tomto příkladu je vidět typické chování patologického hráče. Získání peněz na hru jakýmkoli způsobem je u hráčů, jako byla Maruška, na prvním místě. Dokud jim je člověk ochoten půjčit peníze na hru, jsou velmi přátelští a ochotní, ale jakmile zjistí, že už z nikoho žádné peníze nedostanou, přestanete pro ně dotyčný existovat. Gamblera totiž nezajímáte vy jako člověk. To jen v případě, kdy z vás může „vytáhnout“ peníze, aby ukojil svou závislost. Nechce se s vámi přátelit. A pokud, tak jen „naoko“ a nikdy ne nezištně. A to jsem díky Marušce zažila na vlastní kůži.

Tuto zkušenost jsem však měla pouze jednou. V jiných případech jsem většinou seděla v herně a hráči si mě nevšímalí, byli ponořeni do hry. Občas jsem se pokoušela o druhou výzkumnou metodu, tedy rozhovor, ale jak už jsem se zmiňovala, nebylo to ve většině případů možné. Někteří mi vynadali, proč je obtěžuju, na jiné jsem musela promluvit několikrát za sebou, aby mne vůbec zaregistrovali, ale i když si mě všimli, tak mě odháněli pryč, byli neochotní, agresivní a někteří i opilí. Ti opilí byli nejhorší, protože byli nejvíce agresivní. Je značně pravděpodobné, že kdybych jim nabídla peníze, spolupracovali by. Anebo by peníze sebrali a dál by si mne nevšímalí. Těžko říct, ale po zkušenosti s Maruškou jsem v přítomnosti gamblerů měla peněženku uschovanou v kabelce.

Na základě uvedené zkušenosti s Maruškou si dovoluji tvrdit, že si v podobných situacích musí dávat výzkumník velký pozor. Jakmile gambleři vidí zájem druhé osoby, chtějí toho zneužít ve svůj prospěch. Zájem patologického nebo problémového hráče se v herně

zužuje prakticky jen na hru. Jak uvádí Prunner, s gamblerským úzce souvisí kriminální jednání. Hráči si opatřují finanční prostředky ke hře nelegálním způsobem, k čemuž často přispívá i obsluha heren, „*kteřá věci z trestné činnosti přijímá jako zástavu za peníze pro další hru závislého hráče.*“ (Prunner 2013: 153).

Kdybych byla v dané situaci znovu, určitě bych něco udělala jinak. Možná jsem měla každému tu deseti či dvacetikorunu obětovat a získala bych si tak jejich pozornost a třeba by mi poskytli i nějaké bližší informace.

Nejpovedenější rozhovory jsou ty předem domluvené. Předem domluvený jak samotný rozhovor, tak jeho délka i místo, kde bude probíhat, zaručuje úspěšnost. Se zaměstnanci již zmíněných podniků jsem dělala rozhovory přímo na jejich pracovištích, tedy oni za barem a já jako host. S rodinnými příslušníky u nich doma z toho důvodu, že šlo o citlivé téma a nebylo by příjemné řešit ho někde na veřejnosti, navíc byt poskytl klid a soukromí, což je při rozhovoru vítané. S majitelem kasina jsem se scházela pravidelně, většinou v kavárnách.

Ve většině případů mi nebylo respondenty dovoleno použít diktafon. Chodila jsem na schůzky buď s notebokeem, sešitem nebo telefonem. Telefon považuji za nejpraktičtější, a to nejen kvůli skladnosti. Dobře a rychle se na něm píše, tudíž stihnu udělat mnohem více poznámek za kratší časový úsek. Základní otázky jsem měla vymyšlené předem, ale většinou bylo třeba se na něco konkrétního doptat a informátoři často sami prozradili něco navíc.

Domluvit se předem na rozhovorech také nebyl problém. Občas sama navštěvuji podniky, kde se automaty nachází, a tak mne obsluha od vidění zná. Stačilo se jen zeptat a naštěstí mi vyšli vstříc. Jednoho barmana z nonstop baru mi doporučila známá, jelikož jde o jejího bratrance. S rodinou gamblera to také nebylo těžké, jelikož kamarádka má bratra závislého na automatech a nejen, že s rozhovorem souhlasila, ale dokonce přizvala i matku.

Zkušenosti s metodou rozhovorů mám tedy převážně kladné. Osvědčily se rozhovory jak předem připravené a domluvené, tak i spontánní, ale v obou případech lidé vždy sami prozradili něco více, než jsem se vyptávala. Teď už vím, že nejvíce vyhovující je telefon, a to kvůli rychlosti, takže pro příště sešit a možná i notebook vynechám. Co se týče místa vedení rozhovorů, tak nejlepší volbou se ukázaly být kavárny nebo byty, a to zejména kvůli klidu. Přímo v nonstop barech byl občas velký hluk, a navíc byly servírky a číšníci v pracovní době, a tak občas museli odejít za svými povinnostmi a obsluhovat hosty.

1.3.1 Výzkumný vzorek

Mými respondenty byli samotní hráči, zaměstnanci nonstop barů a heren a také rodinní příslušníci gamblera. Nezaměřovala jsem se na žádnou věkovou kategorii, pohlaví, zaměstnání apod., jelikož s gamblerským může mít potíže či zkušenosti kdokoliv, a to nejen jako gambler závislý na hře, ale např. blízké osoby patologického hráče.

Zajímala jsem se o všechny, kteří mají cokoliv společného s gamblerským.

S respondenty, se kterými jsem byla předem domluvená, žádný problém nebyl. Ovšem s několika hráči v terénu bohužel ano. Někteří byli neochotní a jiní vyloženě agresivní. Něco byly tedy spíše jen pokusy o rozhovory, ale alespoň jsem mohla pozorovat jejich chování při hře, když už s nimi většinou nešlo hovořit. Velmi často mne od sebe pomocí vulgarismů odháněli. Nebylo to tak samozřejmě pokaždé a s některými hráči se dalo komunikovat, ale bohužel ne ve většině případů. Zaměstnanci heren a nonstop barů byli naopak vstřícní a ochotní a možná i vděční za zpestření stereotypního pracovního dne.

Dále jsem vedla rozhovor s matkou a sestrou gamblera. Ten byl samozřejmě také předem domluvený a probíhal bez problémů v klidném prostředí u nich doma. Ovšem nejpřínosnějším informátorem pro mne rozhodně byl jistý majitel kasina. S ním jediným jsem

se sešla opakovaně, poskytl mi nejvíce informací a byl pro mou práci největším dodavatelem užitečných informací a poznatků.

Celkem jsem vedla rozhovory s 15 respondenty. Bližší popis výzkumného vzorku je uveden v tabulce č. 1. Vzhledem k přání respondentů zůstat v anonymitě a též obtížnosti získat od některých respondentů bližší osobní údaje uvádím v tabulce kromě označení respondenta též poznámku přibližující status dotyčného. Dále v textu uvádím při identifikaci respondentů pouze označení „R“ doplněné o číslo respondenta.

Tabulka 1: Popis výzkumného vzorku

Označení respondenta	Poznámka
R1	barman
R2	barmanka
R3	gamblerka
R4	gambler "Pepa"
R5	matka gamblera
R6	sestra gamblera
R7	majitel kasina
R8	gambler
R9	číšník
R10	gambler
R11	gambler
R12	gambler
R13	barman
R14	barmanka
R15	gambler "Pavel"

Zdroj: autorka práce

Tři z rozhovorů (rozhovor s respondenty R17, R13, R5 a R6) jsou uvedeny v přílohách práce (Přílohy č. II, III a IV).

1.3.2 Výzkumné otázky

Samotná závislost vzniká v důsledku vztahu mezi opakovaným užíváním látky (provozováním činnosti) a tím, jak lidský mozek vnímá potěšení. Předmět závislosti přináší člověku pocity radosti a potěšení, což vede ke stále častějšímu užívání (Wrubelová 2013). Člověk si jde zahrát poprvé, s tím, že jde jen zkusit štěstí. A zrovna se mu poštěstí a nějakou tu korunu vyhraje. Má z toho radost, a tak to jde zkusit znovu. Ale ono to nevyjde. A tak se zamyslí a řekne si, že když to jednou vyšlo, vyjde to někdy znovu. A tak to zkouší dál a dál a zjišťuje, že ho samotná hra vlastně začíná bavit. Chodí hrát čím dál častěji, upravuje svůj program tak, aby měl na hru vždycky čas. Postupně se mu mění priority, některé aktivity a koníčky, které dělal dříve, už vynechává a chodí raději hrát a tímto způsobem se postupně stává závislým a život bez gamblingu už si ani nedovede představit. Kvůli hraní změní svůj dosavadní život a samotná hra je u něho na pomyslném prvním místě. Je všeobecně známé, že někteří lidé mohou mít vrozené dispozice k závislostem,⁵ a to nejen na hazardních hrách. Stávají se pak závislými mnohem snadněji než ostatní.

Domnívám se každý člověk je svým způsobem na něčem závislý. Nebo na někom. Někdo je závislý na své rodině, někdo na cigaretách a někdo zase na hazardních hrách. Každý přece máme něco/někoho bez čeho si neumíme život představit.

„Čím výš se člověk dostane, tím snadněji něčemu propadne.“ (Kosorin 2015).

⁵ Člověk se nerodí jako hráč, ale může se narodit s určitými biologickými dispozicemi, které u jedince vytvářejí zranitelnost vůči hře. Předpokládá že, že tyto biologické dispozice se mohou na vzniku hráčství podílet až z 50 %. Genetická výbava se projevuje ve vnějším chování jako snížená citlivost vůči odměně, tendence riskovat, ale též jako upřednostňování okamžité odměny před odměnou pozdější (Williams, Westová, Simpson 2014: 15-16).

Pro účel této práce jsem si stanovila dvě výzkumné otázky:

1. Hlavní otázkou je pro mou bakalářskou práci **popis procesu vzniku závislosti**

na hazardních hrách čili:

- jak vlastně samotná závislost na hazardních hrách vzniká,
- co vede jedince k tomu, aby vůbec začali hrát, jaká je jejich motivace,
- jak se postupně stávají více a více závislími. Domnívám se, že objasnění této otázky může poskytnout hlubší pohled do celé problematiky hazardních her a patologického chování a také si uvědomuji, že najít jednoznačnou odpověď na takovou otázku není úplně jednoduché.

2. Jako vedlejší výzkumnou otázku pro svou práci jsem zvolila **otázku týkající se genderu**:

- zda spíše hrají více muži nebo ženy,
- které pohlaví k hazardní hře vede a motivuje. Na tuto vedlejší otázku je jednoznačně jednodušší najít uspokojivou odpověď než na mou hlavní výzkumnou otázku.

2 Gamblerství a vznik závislosti

„Často se nám zdá, že by se hrací automaty neměly nazývat výherní, ale spíše výběrní.“

(Przeczek s.a.)

Důvody ke hře mohou být různé. Většina hráčů to dělá pro peníze, ale už nepřemýšlí o tom, že takto o peníze naopak přicházejí. A bohužel nejen o peníze, ale často i o rodinu a přátele.

Setkala jsem se i s názory, že gamblerem se může stát jedině psychicky labilní člověk, hloupý člověk apod. To ale není vůbec pravda. Gamblerem se může stát kdokoliv – muž, žena, právník, doktor, prostě kdokoliv a nemusí mít žádné psychické onemocnění. Někteří prý začali hrát z nudy. Některé ke hraní dovedl někdo jiný. Tuto situaci jsem zaznamenala hlavně u žen. Moc se nestává, že by žena začala sama od sebe hrát. Častokrát ji k tomu dovede manžel či přítel. Sám už třeba hraje, občas vezme ženu s sebou a ta se po čase stává také závislou. Např. jeden manželský pár (R3): muž začal chodit do kasina. Prý, že to zkusí a začalo ho to nesmírně bavit. Jeho manželce se ale nelíbilo, že její muž tráví čím dál častěji večery i noci v kasinu, a ne s ní, a tak začaly hádky. Při jedné takové hádce řekl manžel své ženě, aby šla tedy s ním, když nechce být pořád sama doma, a tak tedy šla. V kasinu se jí nakonec velmi zalíbilo, takže začali chodit spolu. Samozřejmě měli čím dál tím méně peněz a začali si půjčovat. Mezi sebou se už dokázali bavit jen o hraní a o získávání peněz na hru. Nakonec to došlo tak daleko, že žena neměla za co hrát, a tak odešla s cizím mužem, který jí nabídl 3 000 Kč, pokud s ním stráví noc, a tak souhlasila. Její manžel byl v tu dobu v kasinu a byl tak zaujatý hrou, že si ani nevšiml, že jeho žena odchází s úplně cizím mužem.

Na začátku to byl slušný manželský pár, a teď jsou rozvedeni. Manžel začal hrát z nudy a manželku stáhl také. Přišli jak o peníze, tak i o manželství.

Závislost nevníká ze dne na den, ale vyvíjí se postupně. V odborné literatuře se můžeme setkat s rozdělením hráčských závislostí do pěti stupňů:

- **Úroveň 0:** na této úrovni jedinec vůbec nehraje,
- **Úroveň 1:** jde o rekreační hraní, které nemá žádný negativní vliv na osobní život jedince,
- **Úroveň 2:** s hraním přicházejí do života jedince drobné problémy – zde již hovoříme o problémovém hraní,
- **Úroveň 3:** problémy, s nimiž se hráč potýká, jsou již velké a přinášejí s sebou navíc i nepříznivé souvislosti – hovoří se o patologickém hraní,
- **Úroveň 4:** jedinec hraje, aby našel řešení již přítomných problémů, které vznikly v důsledku patologického hraní. Potíže jedince narůstají (Prunner 2008: 71).

„Záliba v hazardních hrách přerývá s neobyčejnou životností dokonce i v průmyslové civilizaci, založené na účtě k práci. Hazardní hry totiž nabízejí přesně protikladné prostředky k získání peněz; jde o „fascinaci možností získat ve velkém, bez námahy a rázem“. Odtud plyne svůdnost loterií, kasin, dostihových či fotbalových sázkových kanceláří. Místo trpělivé námahy, která vynáší málo, ale jistě, nabízí hazard přelud okamžitě nabytého jmění, náhle získaného volného času, hojnosti a přepychu.“ (Caillois 1998: 161).

S tím souhlasí i mé poznatky z terénu. Z rozhovoru s jedním mým informantem, majitelem kasina (R7), jsem se dozvěděla o následujícím příběhu. Po hojnosti a přepychu toužila i jedna žena ve věku 42 let. Bez muže, pouze se 13letým dítětem. Žena pracovala v pojišťovně a byla ve svém zaměstnání šťastná a úspěšná. S jedním klientem se sešla v kasinu, a to se jí bohužel stalo osudným. Začala hrát, na začátku se jí celkem dařilo a získala dojem, že hrát umí. Dařit se jí ale přestalo a začala prohrávat. I když na tom nebyla

finančně špatně, najednou výplata nestačila. Začala používat zálohy klientů ke hře, a tak logicky o svoji práci přišla. Nakonec prohrála celé stavební spoření svého dítěte. Dokonce začala prodávat i věci, např. lyže – jak svoje, tak svého dítěte.

Skutečnost je taková, že výherní přístroje pouze nabízejí možnost výhry (jedná se přibližně o 60 % - 80 % částky, kterou jedinec do přístroje vloží), tedy nejde se naučit hrát. I přesto hazard láká jedince napříč různými společenskými vrstvami, ale též bez ohledu na věk. Po roce 1989, kdy si velká část českých občanů přála rychle zbohatnout, propadaly gamblingu především vyšší střední třídy, tedy lidé s dobrým rodinným zázemím a vyšším vzděláním. S tím, jak se však začalo více hovořit o negativním dopadu hazardního hraní, přesunul se zájem o tyto aktivity z vyšších společenských tříd spíše ke třídám nižším, ale též k lidem mladšího věku. Ústavní protigamblerské programy tak v současné době navštěvují i mladiství (Frouzová 2003: 267).

Je těžké odpovědět na otázku co tedy vlastně motivuje lidi k tomu, aby hráli. Nuda? Zvědavost? Touha po penězích? Těžko říct, ale zdá se, že pokud člověk chce hrát, důvod si najde. Někteří moji informátoři mi na otázku, proč jsi vlastně začal hrát, odpověděli: „*Já ti ani nevím.*“ Za pozornost stojí kniha Petra Kohouta „*Jsem hazardní hráč aneb Zpověď gamblera.*“ Autor, sám bývalý hráč, se v úvodu knihy zamýšlí nad tím, proč vlastně hrát začal. Jako jednu z příčin uvádí okolnosti jeho prvního manželství, především se však domnívá, že hlavním spouštěčem byl jeho způsob myšlení, konkrétně význam kladený otázce peněz: „*Finanční prostředky jsou a budou vždy tou největší hrozbou pro hazardního hráče. Neboť má-li jich takový hráč málo a nemá tím pádem např. na televizi, video, auto či nový hezký byt, začíná hledat jiné způsoby, jak k těmto věcem přijít.*“ (Kohout 2000: 12).

I když respondenti z mého výzkumu nebyli schopni jasně říci, proč vlastně začali hrát, přesto existují určité rizikové faktory přispívající ke gamblerství. Např. podle českého psychiatra, primáře na bohnické klinice Karla Nešpora jsou ohroženi všichni lidé,

avšak někteří více. Z autorovy zkušenosti často k hazardu vede nuda. Dále existují již zmíněná „*nebezpečná povolání*“, tedy ta, při nichž se jedinec setkává s automaty běžně. Kromě toho však má vliv např. i hyperaktivita v dětském věku, citové strádání v rodině, přítomnost jiné závislosti (alkoholu), nebo tíživá životní situace, z níž se dotyčný snaží vymanit tím, že začne hrát (Nešpor 1999: 14-15). Lee, Chae, Lee, Kim (2007: 21) zkoumali na souboru 240 vysokoškolských studentů, s ověřením u skupiny 234 pravidelných hráčů, motivaci k hráčství a vytvořili pětifaktorový model motivace ke gamblingu. K faktorům hrajícím významnou roli při vzniku závislosti na hře přiřadili společenský motiv a zábavu (oba dva tyto motivy však nutně nemusí vést k patologickému hráčství, ale objevují se i u méně závažného sociálního hráčství⁶), dále vzrušení, vyhýbání se negativním emocím a motiv peněží.

Rizika hazardu je možné identifikovat na několika úrovních. Gambling má pochopitelně negativní dopad na život samotného hráče: patologický hráč se potýká s vysokou mírou stresu. Vlivem dlouhodobého sezení se často objevují nemoci pohybového aparátu. K tomu se přidávají deprese, poruchy spánku, prožívání úzkosti, což může vést i k suicidii. Hazardní hráč často přijde o zaměstnání (v zaměstnání často absentuje – je skutečně nemocný, nebo nemoc předstírá), objevují se pracovní úrazy, zpronevěry či krádeže na pracovišti), propadá se do chudoby, může se stát i osobou bez domova. Páchá trestnou činnost, a tedy může být i uvězněn. Negativní dopad má však gambling i na rodinu hráče: dochází k odcizení mezi členy rodiny, domácímu násilí, zanedbávání dětí. S patologickým hráčem se často jejich partner (partnerka) rozejde (rozvede). Obecně se rodina propadá do sociální izolace, neboť podobně jako např. u alkoholismu se blízcí příbuzní za nemocného (hráče) stydí. Také u příslušníků širší rodiny se objevují psychické

⁶ U sociálního hráčství hraje jedinec nikoliv primárně pro peníze, ale spíše za účelem zábavy. Takový hráč je schopen přestat, jakmile začne prohrávat hodně (Procházka 2012:152).

problémy, např. deprese, ale i zneužívání návykových látek. Má se za to, že patologický hráč sníží kvalitu života přibližně dalším 10-15 lidem. Z hazardu však vyplývají rizika i pro širší společnost: hovoří se zejména o vyšších nákladech na zdravotní péči v případě hráče či jeho blízkých, nižších daňových odvodech, ale též o nákladech spojených s bezdomovectvím nebo trestnou činností páchanou gamblérem (Nešpor 2011: 19-21).

Z mé zkušenosti mohu potvrdit na příklad zpronevěru, jak jsem již zmiňovala v příběhu o ženě z pojišťovny, která tímto způsobem získávala peníze na hru. Co se týče práce v hernách je to samozřejmě u každého jiné. Bohužel jsou případy, kdy člověk díky práci v herně začne sám hrát, ale já se spíše setkala s opaky. Většina zaměstnanců takových podniků mi řekla, že to nemá zapotřebí, zvláště když vidí, jak hráči dopadnou. Vidí to denně a považují to za odstrašující příklad.

Nejhorší a nejvíc nebezpečné je pro člověka, který ještě není závislý a jde to jen zkusit, když vyhraje. Získá tak dojem, že když vyhrál jednou, vyhraje určitě znovu. A tak přichází znovu a znovu, a i když už nevyhrává, čeká, kdy výhra zase přijde. Frouzová uvádí, že *„se v jedinci při zkušenosti s hraním rozvine psychický proces vášně, který omezuje kvalitu racionálního uvažování.“* (Frouzová 2003: 268).

S tím se shoduje mnou zjištěný příběh v terénu o muži, kterému všichni říkají Pepa (R4). Pepa byl 17letý mladík žijící na vesnici. V té době byly ve vesnici, ve které žil, 2 hrací automaty v tamější hospodě. Pepa měl na tehdejší poměry bohaté rodiče a měl všechno, co chtěl. Byl jednoduše rozmazlený. V 16 letech ho vyhodili z gymnázia, protože tam vůbec nechodil a přestoupil na učiliště. Hloupý přitom nebyl, ze základní školy odcházel se samými jedničkami. V 17 letech začal chodit do hospody a zalíbily se mu hrací automaty. Hned napoprvé vyhrál. Chodil hrát stále častěji, až mu nakonec nestačilo kapesné, a tak začal prodávat věci z domu. Začal pít i alkohol. Nikdo neřešil, že ještě není plnoletý. Učiliště ale dokončil a dokonce si našel zaměstnání, jezdil na montáže. V 21 letech se oženil, nicméně

automaty hrát nepřestal. Věno své novomanželky celé prohrál. Jeho žena dokonce otěhotněla, ale ani to ho nezastavilo; hrál a pil dál, začal být agresivní a svou ženu napadl, a tak od něho i s dcerou odešla. To už měl spoustu dluhů. Oženil se ale znovu a zplodil další dvě děti. Jeho nová rodina na tom je finančně špatně, protože veškeré peníze Pepa vkládá do automatů a pokouší se splácet dluhy dalšími dluhy, případně vypůjčené peníze hází do automatů a myslí si, že vyhraje a dluhy splatí. Dokonce věří, že vyhraje i něco navíc. Došlo to tak daleko, že si půjčil u ukrajinských lichvářů. Jelikož jim peníze stále nevracel, začali mu vyhrožovat. To ho vyděsilo natolik, že se odhodlal k naprosto zoufalému činu. Přepadl benzinovou stanicí. Obsluhu ohrožoval revolverem. Na místě činu zůstal, dokud nepřijela policie. Chtěl se dostat do vězení, protože tam na něho lichváři nemohli a on si tak připadal v bezpečí. Po propuštění z vězení se ukrývá neznámo kde, nevidá ani své rodiče. Dohromady dluží 8 000 000 Kč, a to jen kvůli hracím automatům (resp. jeho patologickému hráčství). Stále byl přesvědčený, že jednou vyhraje.

2.1 Motivace ke gamblerství a příznaky gamblerství

Jak vlastně poznat gamblera? Velkou nevýhodou je, že hráče nelze poznat na první pohled. Může fyzicky vypadat jakkoliv, na rozdíl např. od drogově závislého. Příznaky nalezneme spíše v chování. Díky závislosti na hraní se mu mění kompletně celá osobnost, změní se jeho vztahy k blízkým i k rodině, uvažuje úplně jinak než dříve, mění se u něho priority.

Je-li závislým na hře pracovník, jeho kolegové či nadřízení si mohou všimnout, že se dotyčný chová nezvykle: žádá o zálohu platu (podnikatel požaduje platbu ihned, pronájemce pod různými záminkami žádá nájemce bytu o dřívější úhradu nájemného apod.), uzavírá se před kolegy, bývá náladový, podrážděný, dovolenou si vybírá v kratších časových úsecích, půjčuje si peníze nebo prodává svůj osobní majetek, zhoršuje se jeho vizáž a obecně

životní úroveň, i když stále pobírá stejný plat, do práce mohou dotyčnému volat věřitelé (sázej.com 2017).

Ze své zkušenosti vím, že chování a uvažování se mění opravdu rapidně. Měla jsem kamaráda Patrika. Byl to pohodový přátelský 20letý kluk. Často jsme v celé partě podnikali různé akce, jezdili jsme na chatu a podobně. Vždycky na něho bylo spolehnutí a člověk se na něj mohl kdykoliv obrátit, když potřeboval pomoc. Svých přátel si moc vážil. Jednou jsme takhle seděli v restauraci a Patrik si šel „odskočit“. Nějak dlouho se nevracel, a tak se po něm šli kamarádi podívat a našli ho u automatu. Vůbec jsme nevěděli, že hraje. Říkal, že jen občas pro zpestření. Ten večer vyhrál 600 Kč a měl z toho velkou radost. Ale najednou se to stávalo zvykem. Seděl s námi kratší a kratší dobu a utíkal k automatům. I když někdo z party řešil nějaký problém, Patrik v půlce vyprávění odcházel, přestože byl vždy dobrý posluchač a přátelům uměl poradit a podat pomocnou ruku. Záměrně vybíral restaurační zařízení a nonstop bary, kde automaty mají. Nakonec to dopadlo tak, že sice přišel s námi, ale už se ani neposadil ke stolu a rovnou odcházel k automatům. Ze začátku sem tam něco vyhrál a za výhru pak poseděl s námi, i když už nebyl takový jako dřív. Pak už najednou ne. A to jsem ho viděla naposledy. Šli jsme jako obvykle posedět a jako obvykle si k nám Patrik nesedl a zamířil k hracím automatům. Po nějaké době jsem to nevydržela a šla se na něho podívat. Vůbec si nevšiml, že k němu přicházím. Byl naprosto pohlčený hrou. Viděla jsem, že má vyhráno 400 Kč. Zeptala jsem se, kolik tam vlastně na začátku hodil, a on že 50 Kč. Nechápala jsem, proč peníze nevybere. Není to nijak závratná suma, ale lepší než nic. Ale on, že vyhraje ještě mnohem víc. A tak jsem se jen dívala, jak peníze mizí a mizí. Bylo mi jasné, že je hodlá promáčkat až na nulu. Když měl promáčkáno na 200 Kč, snažila jsem se ho zastavit a domluvit mu. Všechno marně. Řekla jsem mu, že když toho nenechá, odejdu. Bylo mu to úplně jedno. Když jsem odcházela, ani se za mnou neohlédl, dál přimáčknutý k hernímu automatu, totálně posedlý vidinou výhry. Ostatní se ptali, co se mnou je. Řekla jsem jim,

co se stalo, ale nikoho to už ani nepřekvapilo. Od toho večera s námi už Patrik nikde nebyl a dodnes jsem o něm nic neslyšela.

A jaké jsou nejčastější příznaky závislosti na gamblingu? Jedním z příznaků je obava z budoucnosti – gambleři se bojí, že nebudou mít peníze na další hru, a to je děsí natolik, že např. začnou prodávat své věci. Zhoršení vztahů: gambleři doma nejsou spokojení. Mají špatné vztahy s rodinou, jsou schopni brát si peníze na domácnost apod. Pokud bydlí sami, o byt/dům se příliš nestarají, častokrát postupně rozprodávají nábytek, spotřebiče a apod., aby měli na uspokojení své závislosti na hazardní hře. Dalším příznakem může být neschopnost udržovat a navazovat nové vztahy – to je pochopitelné a logické vyústění situace (sama jsem se s gamblerem nedokázala přátelit, jak jsem již popisovala v příběhu. A neumím si takového člověka představit navazovat vztahy nové. Možná se občas někoho zeptá, zda mu nepůjčí, ale o přátelství nebo snad partnerských vztazích nemůže být řeč). Dalším z příznaků může být také tlak okolí – většinou na patologického hráče tlačí jeho blízké okolí, tedy rodina a přátelé. Ale mohou na něj tlačit věřitelé, exekutoři apod. v důsledku jeho finanční situace. Neschopnost řešit problémy je další varovný signál – gambleři si často ani nepřipouští, že mají problém. Ale když k tomu dojde, nedovedou ho řešit. Většinou se problémy týkají peněz, zaměstnání/školy a vztahů. Tyto problémy většinu řeší nesprávnými způsoby. Peníze si půjčují, v některých případech dokonce peníze odcizí. Se svými blízkými nedokážou komunikovat tak jako dřív. Při řešení problémů jsou velmi neúspěšní, často se psychicky hrouť a končí v depresích. Dalším znakem může být chuť na hazardní hru – gambler má neustálou chuť si zahrát. Pokud zrovna nehraje, nemyslí skoro na nic jiného než na hru. A když ne přímo na samotnou hru, tak např. na to, jak peníze na hraní sežene. Posledním příznakem gamblera je vytlačování a zanedbávání jiných potřeb, např. přátel a koníčků – gambler na přátelé a koníčky zkrátka nemá čas. Veškerý čas, peníze a energii věnuje hře.

I když to mohl být dříve člověk obklopen přáteli se spoustu zájmů, nyní má jen jeden zájem – hru (Chába 2010).

Gamblera však můžeme poznat i podle dalších příznaků. Hazardní hráč si často stěžuje na bolest hlavy a očí, nebo zad či nohou, což je způsobené dlouhým stáním nebo sezením u hracího přístroje. Také je bolí prsty. Většinou během hry kouří, takže gambleři často kašlou (Frouzová 2003: 268).

2.2 Rizikové faktory přispívající ke gamblerství

Ke vzniku patologického hráčství může vést mnoho faktorů. Patří k nim snadná dostupnost hazardních her⁷ a v obecné rovině tolerance společnosti k hazardu. Ve zvýšeném riziku se ocitají mladiství a mladí dospělí (jedinci, kteří začnou hrát před dosažením věku 25 let, jsou vznikem závislosti na hazardu ohroženi dvojnásobně oproti těm, kteří začnou hrát ve vyšším věku – navíc se ve větším riziku ocitají muži než ženy), místo bydliště (větší riziko představuje bydlení ve městě oproti bydlení na venkově), nižší příjem (konkrétně pokud dotyčný má pravidelný příjem nižší než je průměrná mzda), nedostatečně rozvinutá sociální síť (vznikem patologického hráčství jsou nejvíce ohroženi lidé rozvedení nebo žijící single, ale též nezaměstnaní) a též ekonomické či sociální vyloučení (Dickerson, O'Connor 2006: 17).

⁷ Patrně nejdostupnější je internetové sázení – pokud má např. jedinec přístup na internet prostřednictvím mobilního telefonu, hrát může všude a kdykoliv, když může a chce. Internetové sázení se začalo objevovat v 90. letech minulého století. Zatímco v roce 1994 existovalo 30 webových stránek zaměřených na sázení, v roce 2006 bylo takových stránek přibližně 2 300 (Gainsbury 2012: 1-2). Jak uvádí Mravčík, v roce 2009 prosázeli Češi prostřednictvím internetových kurzových sázek 5,837 mil. Kč, zatímco v roce 2012 to již bylo přes 14 mil. Kč. (Mravčík 2014: 48).

2.2.1 Nepřímé rizikové faktory

„Nepřímými rizikovými faktory jsou ty, které v pozdější kombinaci s „přímějšími“ faktory vytvářejí zranitelnost a tendence, které osoby disponují k hráčským problémům.“ (Williams, Westová, Simpson 2014: 15). K těmto faktorům, jak jsem již uváděla, patří zejména dědičnost, ale i nevhodné výchovné působení v dětství či specifické rysy jako je upřednostňování okamžité odměny před odměnou, která bezprostřední není.

Z antropologického hlediska stojí za pozornost problematika hazardu u Asiatů. Jak uvádí Luie, v USA je mezi Asiaty oproti běžné americké populaci patologických hráčů mnohem více (konkrétně se jedná o 6 % - 60 %, v závislosti na konkrétním etniku, oproti 1 % - 2 % v populaci americké). Podle autora je to dáno tím, jak Asiaté ke gamblingu přistupují: v Asii je hazard de facto společenskou záležitostí – např. v Indii existuje festival zvaný „Divali“, při němž se lidé navštěvují a společně hrají karty či jiné hry o peníze. Podobně hrají karty o peníze širší rodiny v Koreji při příležitosti oslav Nového roku nebo při Díkuvzdání. Asijská kultura také mnohem více oproti kultuře evropské nebo americké přikládá velký význam pověrám, numerologii a obecně faktoru náhody. Pokud se někomu daří ve hře, má se za to, že je požehnaný bohy. Hazard je tedy pro Asiaty atraktivní, čehož si jsou velmi dobře vědomi majitelé amerických kasin či jiných zařízení, ve kterých je možné hazardu se věnovat: v takovýchto kasinech se servírují asijská jídla, k dispozici je pro Asiaty doprava zdarma či dokonce krupiéři nebo jiní zaměstnanci, kteří ovládají řadu asijských jazyků (např. v losangeleském kasinu Commerce Casino tvoří Asiaté 80 % - 90 % veškeré klientely). Asiaté se v takovém prostředí cítí velmi dobře; kasina vyvolávají v těchto jedincích pocit solidarity, zejména jedná-li se o imigranty, pro které je obtížné přivyknout odlišné americké kultuře. Zároveň je však gambling v kultuře Asiatů velký problém, neboť v ní není tolerována ztráta kontroly. Pokud je tedy Asiat gamblerem, snaží se to před okolím skrýt – okolí mu

přímo do očí nic neřekne, ale lidé si to mezi sebou vzájemně řeknou a např. s dotyčným nebudou ochotni pracovat (Louie 2014).

2.2.2 Přímé rizikové faktory

Na vzniku hazardu se ovšem podílejí i přímé rizikové faktory. Roli hraje rovina psychologická. Lidé si většinou myslí, že nad automatem mohou vyhrát – v takovém případě se hovoří o mylném chápání či nedostatku znalostí o hazardu. Hráči netuší, nebo si nechťejí připustit, že většina výsledků hazardu je náhodná a není tedy nijak závislá na předchozích výsledcích. Navíc pravděpodobnost výhry je vždy v neprospěch hráče a dlouhodobě tedy nelze vydělávat). U většiny těchto her neexistují žádné systémy nebo strategie chování, které mohou tyto náhodné výsledky ovlivnit.⁸ Další faktor se týká potřeb jedince – hazardní hra může pro dotyčného představovat únik od problému, nebo mu naopak přináší libé pocity, a tedy uspokojení řady dalších potřeb. Platí také, že opakovaná hra funguje na principu podmiňování (ať již se jedná o podmiňování klasické nebo operantní), tj. se zvyšováním četnosti a intenzity hraní dochází k posilování daného chování. V myšlenkách se jedinec stále více zaobírá právě hrou, hazard si plánuje. Na behaviorální úrovni dochází k častějšímu a delšímu hraní, než měl dotyčný původně v úmyslu, a též k utrácení částek nad plánovaný limit výdajů (Williams, Westová, Simpson 2014: 17).

2.2.3 Rodinná anamnéza a vliv společnosti

Na základě mého výzkumu tvrdím, že rodinná anamnéza je velmi individuální, resp. nelze tvrdit, že by všichni gambleři měli špatné dětství nebo že někdo z rodičů (či oba) vykazoval

⁸ Do určité míry tvoří výjimku poker, který bývá někdy označován nikoliv jako hazard, ale jako sport. Poker bývá vysílán v televizi a existují i profesionální hráči pokeru (Blinka 2015: 169). Jak však uvádí Kolohnátková, „z dlouhodobého hlediska, při opakovaném sázení, účast na hazardních hrách znamená pro sázející jako celek vždy ztrátu.“ V pokeru je např. pravděpodobnost, že hráč získá nejlépe hodnocenou kombinaci (tj. „postupku“ pěti karet stejné barvy zakončenou esem, tzv. královský flush), 1:650 000 (Kolohnátková 2007).

známky závislosti na návykových látkách apod. Někteří patologičtí hráči pocházeli z rodin, kde se nikdy závislost na gamblersství neprojevila a jiní naopak.

S tím se shoduje i výzkum Maierové. Ta se zaměřila na zkoumání osobnosti patologických hráčů. Výzkumný soubor tvořilo 145 gamblersů a 108 osob bez gamblersství v osobní historii – tito respondenti tvořili kontrolní skupinu. Z celkového počtu 145 gamblersů bylo u 139 zjišťováno, jaká je jejich rodinná anamnéza. Celkem 44 gamblersů uvedlo, že v jejich rodině žádná zátěž nebyla (tj. žádný z rodičů neměl psychiatrické obtíže, žádný z rodičů nebyl závislý ani na hraní, ani na návykových látkách). 20 gamblersů uvedlo, že hrál jejich otec, u 20 respondentů měla potíže s hazardem matka a jeden respondent uvedl, že hráli oba rodiče. 50 gamblersů uvedlo, že některý z jejich rodičů měl potíže s alkoholem, 11 gamblersů zmínilo psychiatrické obtíže některého z rodičů (jednalo se např. o deprese, úzkost, ale i suicidium). Necelá polovina respondentů (konkrétně 57 respondentů) považovala své dětství za pěkné a bez jakýchkoliv větších obtíží – rodiče se jim věnovali dle jejich názoru dostatečně a na dětství tedy tito respondenti vzpomínali rádi. Oproti tomu 22 respondentů považovalo svoji rodinu za nefunkční (zmiňována byla citová deprivace, hádky spojené s fyzickým násilím). 15 gamblersů považovalo výchovu rodičů za příliš direktivní a přísnou (Maierová 2015: 111-112).

Podle Röhra lidé, kteří mají potíže se závislostním chováním, mají především narušen pocit vlastní hodnoty. Nevěří si a mají tendenci budovat si svoji sebedůvěru (tj. pocit vlastní hodnoty) závislostí na druhých. Již malé dítě je závislé na svém primárním pečovateli, kterým je většinou matka: *„Děti získávají pocit vlastní hodnoty podle toho, jak se zrcadlí v očích rodičů. V očích svých rodičů čtou děti o své vlastní hodnotě. To, jak je přijímají a hodnotí rodiče, přenášejí na sebe samé. Když rodiče nemohou milovat svoje děti, je to drama. Touha přece jen získat lásku matky či otce žene někdy děti ke hledání dočista*

nerealistických východisek. Zůstávají závislé, protože stále, i v dospělosti, usilují o lásku matky nebo otce.“ (Röhr 2015: 59).

Jsou to tedy rodiče, kteří podle Röhra mají značný podíl na rozvoji závislosti u jejich potomků. Kromě toho však Röhr spojuje závislostní chování také s kulturou, v níž jedinec vyrůstá (to ovšem není v rozporu s rodinnými vlivy, neboť prostřednictvím socializace jsou dítěti v rodinném prostředí vštěpovány hodnoty vyznávané danou společností): *„Ve výkonové společnosti se lidé snadno ocitají v konkurenci. Panuje přece víra, že jen úspěšný člověk za něco stojí, že jen úspěšný se smí cítit jako hodnotný a milovaný. Tak se také mnozí závislí lidé snaží léčit si narušený pocit vlastní hodnoty zvrácenými způsoby. Též ani nechápou, že nic dokazovat nemusejí. Hodnota člověka je dána od přírody, nikdo není cennější než druhý. Jestliže někdo věří, že nemá žádnou hodnotu nebo není dost dobrý, vězí v něm osten pocitu méněcennosti. Jestliže chce někdo dokazovat něco, co se nemusí a nemůže dokazovat, situace se komplikuje. Není východiska. Člověk krouží v začarovaném kruhu dokazování.*“ (Röhr 2015: 59).

Na závislost na hraní se tedy můžeme dívat i jako na negativní vliv výkonové (postmoderní) společnosti na hodnotový systém jedince. Právě u gamblersů je to dle mého názoru velmi patrné: tito lidé chtějí být bohatí – vymanit se ze společenské třídy, k níž patří a která na jejich společenském statutu nepřidává. Věří, že bohatství jim přinese štěstí a spokojenost, a tedy konečně i pocit toho, že jsou dobří a hodnotní. Je úplně normální, že lidé zažívají náročné životní situace – ty je nutno prožít a přežít. Soudobá společnost však klade důraz na blahobyť, úspěch a život bez starostí. Takový život je v dnešní společnosti oslavován a kladně hodnocen. Z toho také vyplývá, že má-li se jedinec ze své závislosti vymanit, musí nejprve zapracovat na posílení své vlastní hodnoty.

Nešpor rozlišuje čtyři hlavní systémy, které se na vzniku závislosti podílejí či s ní úzce souvisejí a které jsou dle něj následující:

- Systém psychický: tento systém představuje psychickou zranitelnost jedince – může se jednat např. o prožívání náročné životní situace, nebo již zmíněné specifické osobnostní rysy, k nimž patří např. tendence hledat vzrušení,
- Systém fyzický: hazardní hraní má negativní dopad na zdraví jedince,
- Systém rodinný: rodina sice může závislého před patologickým hráčstvím chránit, ale může též přispívat ke vzniku patologického hráčství. Jeden z vlivů, které autor uvádí, je spojen s neexistencí řádu a pravidel v rodině,
- Systém sociální: společnost hraje při vzniku a rozvoji hazardního hraní nezastupitelnou roli – např. tím, jak se k hazardu staví, tj. zda jej zcela povoluje, nebo naopak zakazuje určité formy hazardu (Nešpor 1995: 97).

S tímto dělením, i vzhledem k poznatkům z mého výzkumu, souhlasím. Lidé zranitelní propadají snaze hazardu. U některých patologických hráčů dochází i k fyzickým změnám. Např. jeden z respondentů (R10): Než propadl hazardním hrám a stal se z něj patologický hráč, byl to veselý člověk s nadváhou. Čím více ale své vášni propadal, postupně kila ubývala, jelikož veškeré peníze pohltilo hraní. Pohltilo však nejen peníze, ale i čas, a tak jídlo dost zanedbával. Když mi ukázal fotografii, jak vypadal před hazardem, vůbec jsem ho nemohla poznat! V současné době už prý na hracích automatech závislý není, jen si tu a tam vsadí na sportovní utkání. Tvrdí, ale, že všechno zlé je k něčemu dobré – kdyby nezačal hrát, prý by nikdy nedokázal tolik shodit. Takže v tomto případě šlo o fyzickou proměnu k lepšímu (je ovšem otázkou, za jakou cenu a zda skutečně k výraznější proměně došlo). Co se týče vlivu rodinného systému, ten ilustruje již zmíněný příběh, který mi vyprávěl majitel kasina (R7). Kdyby manžel nezačal hrát a nedovedl svou ženu do kasina, pravděpodobně by nikdy hrát nezačala. Stejně jako může někdo z rodiny ke hře dovést, může i pomoci přestat hrát.

Většina hráčů je však sobeckých a na rodinu se moc neohlíží, častokrát dokážou vlastní rodině kvůli hraní lhát nebo dokonce okrádat o peníze či majetek, který se dá prodat, a peníze z něho použijí ke hraní.

2.3 Fáze gamblerství

Závislost na hraní neboli gamblerství probíhá v několika fázích. Tou první je tzv. období vyhrávání. Jedinec hraje, občas vyhraje a své hraní nepovažuje za problém – o patologickém hráčství v této fázi pochopitelně nelze hovořit. Většinou však následuje druhá fáze, a to období prohrávání. V této etapě již přibývají znaky typické pro chorobnou závislost na hraní. Pro přechod do druhé fáze svědčí zejména prodlužování času, kdy jedinec pobývá v herně: je v ní stále častěji a hru nedokáže ukončit tehdy, kdy chce. Sice vnímá, že něco není v pořádku, ale vždy si své chování dokáže zdánlivě racionálně vysvětlit. Je de facto stále optimistický a nečiní mu žádný problém zvyšovat sázky. Posledním obdobím, kdy dochází ke ztrátě sebekontroly, a tedy znaky patologie se prohlubují, je tzv. období ztráty kontroly. Pokud se jedinec dostane až do této fáze, cestu z bludného kruhu může nabídnout pouze léčba. Platí také, že děti a dospívající hazardu propadají snáze a rychleji. Totéž však platí i pro osoby starší, tj. seniory. Je irelevantní, o jaký druh hazardu se jedná (závislý může být jedinec např. i na stíracích losech), etiologie vzniku nemoci zůstává stejná. Závislý stále častěji myslí pouze na hru, a to bez ohledu na to, z jaké společenské vrstvy pochází, jaké má vzdělání nebo v jaké profesi působí (sázej.com 2017).⁹

⁹ Za pozornost stojí údaje získané z Psychiatrické léčebny v Kroměříži, konkrétně o pacientech, kteří v ní byli léčeni z patologického hráčství v letech 2009/2010. Na oddělení 10B a Klubu doléčování tehdy pobývali: „dělník, řidič mezinárodní a vnitrostátní nákladní přepravy, státní úředník, zaměstnanec herny, invalidní důchodce, nezaměstnaný-drogový dealer, manažer neziskové organizace, státní zástupce, provozovatel sítě heren, číšník, fotbalový rozhodčí, nezaměstnaný-uchazeč o zaměstnání na Úřadu práce, projektant staveb, matka na mateřské dovolené, farář atd.“ (Vejrosta, Verosta 2010: 4).

Tyto fáze Nešpor detailněji popisuje následovně:

- **Fáze výher:** hráč hraje jen občas a výhry jsou relativně časté. Vzrušení se vyskytuje jak před započítím hry, tak i během ní. Jedinec sní o velké výhře, věří si, že se mu podaří vyhrát opravdu velkou sumu peněz. Hraje osamoceně, pokud vyhraje, rád se s tím pochlubí,
- **Fáze prohrávání:** jedinec už myslí především jen a jen na hraní. Začíná si na hru půjčovat peníze, o hraní již nemluví, nezřídka musí lhát, a to i těm nejbližším. Stává se bezohledným vůči rodině, častěji absentuje v práci, své dluhy není schopen splácet. S tím vším se proměňuje i jeho osobnost: bývá podrážděný, neklidný, uzavírá se do sebe, ale hraní má negativní dopad i na jeho zdraví,
- **Fáze zoufalství:** patologický hráč se dostává na dno. Jeho pověst je poškozena, za trestnou činnost bývá podmíněně potrestán. Dochází k rozvratu rodiny (např. v podobě vzájemného odcizení se). I přesto gambler hraje čím dál víc a také více prohrává. Za svůj neúspěch viní druhé, ale mívá i výčitky svědomí. Není výjimkou, že se v této fázi pokusí (úspěšně nebo neúspěšně) o sebevraždu, případně propadá alkoholismu. Kromě toho se objevují i odvykací obtíže, které mohou mít podobu např. neklidu (Nešpor 1995: 96-97).

Při svém terénním výzkumu jsem se setkala s bývalým hráčem Pavlem (R15), který přesně odpovídá poslední části stadia výher a vlastně všem stadiím podle Nešpora. Začal hrát s přáteli, jen příležitostně pro zábavu. Jeho přátelé nikdy do automatů neházeli větší částky než 100 Kč, ale to Pavlovi přestalo stačit, a tak začal chodit na automaty sám. Kamarádům se chlubil, že vyhrává, i když to častokrát pravda nebyla. Pavel si nejprve půjčil od své matky. Řekl jí, že finance potřebuje na opravu auta, jelikož věděl, že jeho matka se v opravě aut nevyzná. Do školy chodil stále méně. Peníze sháněl, kde se dalo, dokonce

jednou prodal „ztráty a nálezy“, tedy předměty, které jeho spolužáci ztratili ve škole. I Pavel si musel projít zoufalstvím, jak on sám říká, „*hotovým peklem*“. Hádky s matkou byly na denním pořádku, samozřejmě se dozvěděla, že její syn nechodí do školy, půjčené peníze jí nevrátil, navíc prodal auto. Veškerý volný čas trávil doslova přilepený na automatu. Ve zbylém čase se hádal s matkou, poté upadal do těžké deprese, často i plákal.

Samotné patologické hráčství je oficiálně považováno za chorobu. V mezinárodních klasifikacích (ať již se jedná o Mezinárodní klasifikaci nemocí MKN-10 nebo americkou klasifikaci DSM-IV) je gambling řazen nikoliv mezi závislosti (jako je např. alkoholismus), ale mezi návykové chování (konkrétní diagnóza v MKN-10 je F63, tedy návykové a impulzivní choroby). K určení diagnózy F63 je nutné splnění tří podmínek, a to neschopnost odolat impulzu udělat něco, co je společensky nežádoucí či společností neakceptované, prožitek napětí před daným jednáním a pocit vzrušení při dané aktivitě. Dále jsou v obou manuálech poněkud odlišně určena kritéria nutná pro naplnění této diagnózy. V MKN-10 je stanoveno, že pro stanovení diagnózy patologického hráčství je nutné, aby toto jednání nastalo alespoň dvakrát během jednoho roku, hráč musí být hrou zaujat (např. v myšlenkách a představách), toto jednání není dotyčný schopen svojí vůlí zastavit, i když mu epizody hráčství nepřinášejí žádný zisk. Oproti tomu v DSM-IV je uvedeno příznaků více; mimo jiné se považuje za důležité, zda jedinec zvyšuje množství finančních prostředků vkládaných do hry, pokouší se přestat, ale neúspěšně, hraní je považováno za únik od problémů nebo dysforické nálady, gambler lže svému okolí apod. (Smolík 2002: 392-393).

Frouzová zdůrazňuje, že nejprve se u hráče jedná o „*návyk, kterému předchází stále větší bažení. Myšlenka na hru se stává postupně stále více obsesí, kdy jedinec má pocit, že myšlenky jsou jeho egu stále cizejší.*“ (Frouzová 2008: 239).

A jak je to s léčbou z patologického hráčství? Také úzdravu rozděluje Nešpor do tří fází:

- **Fáze kritičnosti:** jedinec hledá pomoc, a to poctivě a upřímně. Objevuje se naděje, ale i realistický pohled na danou situaci. Mimo jiné též gambler procházející léčbou přestává již v této fázi hrát. Nutná je finanční inventura, změna myšlení. Často gambleři revidují své duchovní potřeby. Všechny tyto změny vedou i k tomu, že se dotyčný, pokud je mu to umožněno, vrací do svého zaměstnání (v případě, že o něj přišel, nebo si nachází zaměstnání nové),
- **Fáze znovuvytváření:** gambler začíná splácet své dluhy. Začíná mít lepší vztah k sobě samému (tj. přijímá i své slabé stránky, zvyšuje se u něj pocit vlastní hodnoty), ale i k nejbližším (opět je-li to možné). Objevují se nové zájmy, zlepšuje se psychická kondice – jedinec je klidnější,
- **Fáze růstu:** myšlenky na hru bývalého gamblera postupně opouštějí (resp. objevují se čím dále méně). Dotyčný si více rozumí, umí se lépe a rychleji rozhodovat, rozumí více nejen sobě, ale i druhým. Začíná žít novým životem (Nešpor 1995: 101-102).

Frouzová uvádí, že by v žádné léčbě gamblingu neměl chybět žádný ze čtyřech základních prvků, kterými jsou přerušování hraní, změna v nakládání s financemi, prevence relapsu a změna v životním stylu. Někdy se zamezuje kontaktu hráče s hazardní hrou prostřednictvím hospitalizace, ale vždy je lepší, když do léčby vstoupí jedinec dobrovolně. Vhodné je, aby léčba probíhala mimo jiné i formou psychoterapie, která může být podpořena farmakoterapií. Hazardní hráč se musí naučit, jak vytvářet finanční rozpočet. Ke splácení dluhů je zapotřebí mít finanční plán, se kterým hráči může pomoci jiná osoba. Důležitá je též prevence relapsu – tedy vyhýbání se rizikovým situacím, osvojení si zvládnání nepříjemných emocí, úprava režimu dne, aby nedocházelo k únavě a vyčerpání. Především je však nutné,

aby gambler našel ve svém životě jiný smysl, než ten, který představovala hra (Frouzová 2008: 242).

Když se vrátím k příběhu Pavla, ten je dnes – jako bývalý hráč – šťastný. Stále nemůže pochopit, nemůže pochopit, jak se mu to mohlo stát. Když se sejde s kamarády v hospodě a vidí někoho u automatu, jen kroučí hlavou. Chut' na hru už nepocítuje. Ráda bych dodala, že nehraje už více než 2 roky a veškeré informace jsem získala od něho formou rozhovoru. Neměl nejmenší problém o své minulost hovořit.

2.4 Gender – hrají více muži či ženy?

Slovo gender se používá k označení „*kulturně vytvořených rozdílů mezi muži a ženami (...)*

Gender je z latinského slova genus a znamenalo i v angličtině původně rod, včetně gramatického rodu.“ (Průcha, Veteška 2012: 109).¹⁰

Co se týče genderu, rozhodně hrají více muži než ženy,¹¹ ale to neznamená, že by ženy nehrály. Přece jen jsou ženy většinou citlivější a opatrnější nežli muži, a to je možná jeden z důvodů, proč hrají méně.¹² Na základě mých zkušeností většinou ženy hrají proto, že je k tomu někdo dovede, nikoliv samy od sebe. Určitě to není pravidlem a určitě jsou ženy, které začaly hrát samy, ale myslím, že ve většině případů je k tomu dovedl někdo jiný.

¹⁰ V souvislosti s genderem se hovoří o rodu ženském (ženskosti nebo feminitě) a mužském (mužskosti, mužnosti či maskulinitě). K oběma rodům jsou přiřazovány typické vlastnosti – k feminitě „*pasivita, soucit, pocit odporu při kontaktu s něčím nepřijemným, čistota, jemnost, emocionalita, závislost, takt, silnější potřeba vyjadřovat pocity, klid, upravenost, krása. Mužskost či maskulinita zahrnuje vlastnosti veskrze opačné, jako například potlačování emocí, orientaci na práci, aktivitu, dominanci, soutěživost a vyšší společenské postavení (...)* skutečných rodových rozdílů je celkově mnohem méně, než jak se běžně předpokládá.“ (Janošová 2008: 40).

¹¹ Jak uvádí Vacek, patologické hráčství se u mužů objevuje desetkrát častěji než u žen. U žen je hazard významně spojen s depresí, zatímco u mužů deprese signifikantním faktorem vzniku patologického hráčství není (Vacek s. a.: 12).

¹² Podle Nešpora bývají ženy obecně zdrženlivější vůči návykovým látkám, ale i vůči hazardu. Zároveň se však u žen můžeme v souvislosti se závislostmi setkat s dalšími specifiky: přibývá žen, u kterých je závislost diagnostikována. Ženy jsou za svoji závislost společností více odsuzovány (proto jsou také více ohroženy internetovým hazardem – podobně jako spíše pijí o samotě, o samotě i hrají, což právě internetový hazard umožňuje). Pokud jsou závislé, nebývá většinou příčinou porucha osobnosti (Nešpor 2007: 53-54).

Častokrát jejich manžel či partner. Máloukterá žena si z ničeho nic řekne půjdu si zahrát automaty, půjdu do kasina. Ženy se na těchto místech tolik nescházejí. Ke schůzkám s kamarádkami volí většinou kavárny, kde se žádné automaty nenachází, a ke schůzkám s muži raději volí restauraci. Kdežto muži s přáteli často navštěvují spíše hospody, ve kterých se často hrací automaty nachází – ať už jdou jen na pivo nebo se podívat na hokejový či fotbalový zápas. A jelikož mají muži blíže ke sportu než ženy, tak i častěji než ženy sázejí na nejrůznější sportovní utkání, ať už je to fotbal, basket apod. Stejně tak karetní hry. Častokrát vídám v hospodách muže, kteří hrají karty, ale ženy jen zřídka.

Na otázku, proč muži více hrají (sázejí apod.) než ženy, lze odpovědět také s ohledem na chybění rituálů v dnešní moderní společnosti. Eriksen např. nahlíží na fotbal, tedy jeden z nejpobulárnějších sportů na světě, jako na „*oslavu mužnosti*“ a v tomto pojetí se také stávají hráči fotbalu určitými náboženskými ikonami. Sport dokáže „*přemostit generační propast (chlapci fandí stejnému týmu jako jejich otcové)*.“ (Eriksen 2008: 274). Usednout k automatu, který bliká a láká jedince ke hře také zvukovými efekty, může být pro někoho podobné, jako si pokleknout v kostele k modlitbě. V dnešní moderní společnosti nám chybí nejen rituály, ale i víra. Gambler věří, že vyhraje a hře obětuje celý svůj život; hraje vabank. Je ponořen do hry a tomuto ponoření nechybí prvky tajemna a mystičnosti. Může být také v zajetí rituálů (sedá ke stejnému automatu, na kterém poprvé vyhrál, oblékne si stejné tričko, hraje dle určitého systému, který dává jeho hře řád). Dnešní muži nejsou uváděni do společnosti pomocí rituálů, jako je tomu např. u přírodních národů. Domnívám se, že tento prvek je u patologického hráčství silně akcentován a objevuje se více právě u mužů, jejichž postavení v soudobé společnosti je silně ohroženo.

Zimbardo, Coulombová se ve své knize „*Odpojený muž*“ zabývají tím, jak je dnešní muž kvůli novým technologiím zbaven mužství. Autoři přibližují nejistotu muže v moderní západní společnosti: „*pro mladé muže tak vlastně neexistují společensky přijatelné alternativy*

k roli válečníka a chlebováře. Všechny potenciální nové role ohrožují tradiční koncept mužnosti a mužství, a toho, kdo je přijme, čeká despekt ze strany soupeřících a pokles uznání a milostných příležitostí u něžného pohlaví. K nejběžnějším případům patří otcové na rodičovské dovolené, u nichž se okamžitě hledá neúspěch (...). Když jeden z otců v domácnosti komentoval stigma otcovské dovolené v článku pro New York Times, přiznal, že na přijímacím pohovoru budoucímu zaměstnavateli řekl, že byl ve vězení, než že zůstal doma a pečoval o děti (...). Muži jsou v pasti, nevědí, jací mají vlastně být, a obě poloviny lidstva o to hůře hledají společnou řeč rovnocenných partnerů.“ (Zimbardo, Coulombová 2017: 12-13).

V kontextu výše uvedeného pohledu na muže jako na jedince jen obtížně hledající své místo ve společnosti můžeme na gamblerství u mužů nahlížet také jako na způsob, jak obstát ve své mužské roli: muž je lovcem, který se vydává do tmavých koutů non stop barů, osvětlených blikajícími automaty, kde se sám, ponořen do akce, snaží „ulovit mamuta“ – přinést domů tučný zisk, kterým zajistí slušný život své rodiny a získá tak obdiv ženy a dětí. Rychlá (postmoderní) doba si žádá rychlé a pokud možno i snadné činy; gamblerství (zdánlivě) rychlý zisk nabízí. Na hazardní hraní se však dle mého názoru můžeme dívat i jako na rezignaci na obtížnost mužské role v dnešním světě – muž se stává dítětem a „hraje si“, vzdává se svých povinností a stává se opět závislým – nejen že je závislý na hře, ale v případě např. zadluženosti je závislý i na státě, který představuje v psychoanalytickém pohledu matku, stává se závislým na pomoci svých blízkých. Ženy se svých povinností patrně vzdávají obtížněji – již od malička jsou vedeni k tomu, že mají o druhé pečovat a starat se o ně. Tento motiv tedy podle mne může být poměrně silný a brání ženám propadnutí závislosti na hazardní hře. Zároveň ženy o své postavení ve společnosti nemusí bojovat – domnívám se, že ženy to mají v dnešní společnosti snazší – mohou být matkami, ale i podnikatelkami, nemusí

před nikým obstat. Mužský svět je oproti tomu více konkurenční (již malí chlapci mezi sebou vzájemně bojují a dokazují svoji sílu a převahu).

3 Závěr

Téma závislosti je v dnešní uspěchané době velmi aktuální, což nyní mohu díky mnou zjištěným výsledkům výzkumu potvrdit. Prováděla jsem rozhovory jak s hráči, tak se zaměstnanci heren a podobných podniků, ale i s rodinou a přáteli hráčů a zaměřovala jsem se především na závislost a její vznik, ale i na motivaci, která lidi dovádí ke hře a později k patologickému hraní.

Motivace jsou velmi různé a individuální. Někteří gambleři začali hrát z nudy, měli příliš volného času a nevěděli, jak s ním užitečně naložit, a tak začali hrát. Jiné k tomu dovedl někdo z rodiny, přátel či jen známý člověk. Obecně je patrně největším motivem sama příležitost hrát, tedy tolerantní přístup společnosti k hazardu.

Někteří patologičtí hráči si zpočátku pomysleli, že hru zkusí jen jednou, ale vyhráli, což se jim zalíbilo, a tak začali hrát častěji a častěji. Na základě mého výzkumu se domnívám, že to je právě to nejnebezpečnější, co se může člověku stát. Pokud takový člověk, který si jde jen zkusit zahrát, jak se říká „zkusit štěstí“, a najednou vyhraje, začne doufat, že se výhra bude opakovat, a tak to zkouší opakovaně. Postupně se ale stává závislým. Sice se mnohem častěji opakuje situace, ve které prohrává, ale jelikož už jednou vyhrál, tak se to přece musí opakovat a štěstí se musí vrátit! Co na tom, že prohrál už spoustu peněz, on si stále myslí a žije v představě, že přeci musí vyhrát a prohrané peníze získá zpět, dokonce si naivně myslí a stále doufá, že na tom ještě nějaké peníze vydělá. A tak se točí v bludném kruhu plném zoufalých představ a tužeb po jackpotu.

Také jsem se zajímala o to, zda hrají více muži či ženy. Jednoznačně propadají hazardním hrám více muži. Většina žen, se kterými jsem vedla rozhovory, tvrdila, že by je ani nenapadlo zajít do herny a hrát. Ta menšina žen, která hraje, začala většinou díky svým partnerům, kteří je ke hře dovedli. To však neznamená, že by neexistovala žena, která sama

propadla hazardu, jen je to velmi neobvyklé a spíše výjimečné. Z mého výzkumu je patrné, že velký podíl na faktu, že ženy hrají méně, má především prostředí, ve kterém se hrací automaty, rulety apod. nacházejí. Ženy většinou volí ke schůzkám spíše kavárny, vinárny či útulné restaurace. Naopak muži vyhledávají spíše klasické hospody. Když v jedenáct hodin večer taková hospoda zavře, rádi pokračují s přáteli debatovat a bavit se do nonstop barů, kde je možnost hraní skutečně velká. Samozřejmě se nedomnívám, že co se genderu týče, jde jen o prostředí, ale myslím si, že má na tuto problematiku velice patrný vliv. Mezi další aspekty určitě patří psychika (ženy jsou přeci jen opatrnější než muži a díky tomu nepropadají hazardu tak snadno jako muži) a také kulturní vlivy.

Na závěr dodávám, že gamblerství je zhoubou naší společnosti, kterou by v reálném životě neměl nikdo poznat.

Zdroje

- Blinka, L. 2015. *Online závislosti: jednání jako droga? : online hry, sex a sociální sítě : diagnostika závislosti na internetu : prevence a léčba*. Praha: Grada.
- Caillois, R. 1998. *Hry a lidé*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon.
- Česko. Zákon č. 186 ze dne 26. května 2016 o hazardních hrách, in Sběrka zákonů České republiky. 2016, částka 71, s. 2962-2999.
- Dickerson, M., J. O'Connor. 2006. *Gambling as an Addictive Behaviour: Impaired Control, Harm Minimisation, Treatment and Prevention*. Oxford: Oxford University Press.
- Disman, M. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.
- Eriksen, T H. 2008. *Sociální a kulturní antropologie*. Praha: Portál.
- Frouzová, M. 2003. Gambleři a gambling, in K. Kalina a kol., *Drogy a drogové závislosti 2: mezioborový přístup*, 267-273. Praha: Úřad vlády České republiky.
- Frouzová, M. 2008. Závislost na procesech, in K. Kalina a kol., *Základy klinické adiktologie*, 237-252. Praha: Grada.
- Gainsbury, S. 2012. *Internet Gambling: Current Research Findings and Implications*. New York: Springer.
- Hollan, M. 2013. Jaký je vliv hazardu na propad HDP? *Respekt*. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/externi-hlasy/jaky-je-vliv-hazardu-na-propad-hdp> [19.06.2017]
- Chába, K. 2010. Jak vzniká závislost? *Energetická psychologie & EFT*. Dostupné z: <http://www.eftpsychologie.cz/clanky/jak-vznika-zavislost/> [10.06.2017].
- Janošová, P. 2008. *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada.

- Kohout, P. 2000. *Jsem hazardní hráč aneb Zpověď gamblera*. Praha: Grada.
- Kolohnátková, P. 2007. 10 mýtů o pokeru. *Xman*. Dostupné z: https://xman.idnes.cz/10-mytu-o-pokeru-0g0-/xman-styl.aspx?c=A071227_231650_xman-styl_mao [21.06.2017].
- Konieczny, J., Š. Trunkatová. 2017. Studie vlivu tvrdého hazardu na kriminalitu. *Nadační fond proti korupci*. Dostupné z: http://www.nfpk.cz/_userfiles/soubory/tiskovky/TZ_2017_03_02_studie.pdf [19.06.2017]
- Kosorin, P. 2015. Citáty. *AZcitáty*. Dostupné z <http://azcitaty.cz/pavel-kosorin/4198/> [10.06.2017]
- Lee, H.-P., P. K. Chae, H.-S. Lee, Y.-K. Kim. 2007. The five-factor gambling motivation model. *Psychiatry Research*, 150: 21-32. Available at: https://www.researchgate.net/publication/6534954_The_five-factor_gambling_motivation_model [21.06.2017].
- Louie, S. 2014. Asian Gambling Addiction. *Psychology Today*. Available at: <https://www.psychologytoday.com/blog/minority-report/201407/asian-gambling-addiction> [21.06.2017]
- Maierová, E. 2015. *Poruchy osobnosti a vztahová vazba u patologických hráčů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Marhounová, J., K. Nešpor. 1995. *Alkoholici, feťáci a gambleři*. Praha: Empatie.
- Miovský, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- Mravčík, V. (ed.). 2014. *Hazardní hraní v České republice a jeho dopady*. Praha: Úřad vlády České republiky.

- Mravčík, V. (ed.). 2016a. Hazardní hraní v České republice v roce 2015. *Drogy info*.
Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/32150/718/Z4_2016_web.pdf
[19.06.2017]
- Mravčík, V. (ed.). 2016b. *Výroční zpráva o hazardním hraní v České republice v roce 2015*.
Praha: Úřad vlády České republiky.
- Nešpor, K. 1995. Chorobné (patologické) hráčství a jeho léčba, in J. Marhounová, K. Nešpor, *Alkoholici, fetišáci a gambleři*, 95-103. Praha: Empatie.
- Nešpor, K. 1999. Jak poznat a překonat problém s hazardní hrou. *Drogový informační server*.
Dostupné z: http://www.drogy.net/knihovna/eknihovna/jak-poznat-a-prekonat-problem-s-hazardni-hrou_2006_04_17.html [10.06.2017].
- Nešpor, K. 2007. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál.
- Nešpor, K. 2011. *Jak překonat hazard: Prevence, krátká intervence a léčba*. Praha: Portál.
- Procházka, M. 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada.
- Průcha, J., J. Veteška. 2012. *Andragogický slovník*. Praha: Grada.
- Prunner, P. 2008. *Psychologie gamblerství aneb sázka na štěstí*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Prunner, P. 2013. *Gamblerství aneb ztráta svobody*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Przeczek, L. s. a. Citát # 52426. *Citáty slavných osobností*. Dostupné z:
<http://citaty.net/autori/lech-przeczek/?q=52426> [10.06.2017]
- Sázej.com. 2017. Patologické hráčství, závislost na hře – krátce gamblerství. *Sázej*. Dostupné z: <http://www.sazej.com/uzitecne/gamblerstvi-zavislost/> [10.06.2017]
- Smolík, P. 2002. *Duševní a behaviorální poruchy*. Praha: Maxdorf.

- Štěpánková, L. 2017. Automaty mizí jen pomalu, *Pardubický deník*. Dostupné z:
http://pardubicky.denik.cz/zpravy_region/automaty-mizi-jen-pomalu-20170313.html
[19.06.2017].
- The Ontario Problem Gambling Research Centre. 2013. *Koncepční rámec škodlivého hráčství*. Praha: Úřad vlády České republiky.
- Vacek, J. s. a. Nelátkové závislosti – Patologické hráčství. *Adiktologie*. Dostupné z:
www.adiktologie.cz/cz/articles/download/3480/patologicke-hracstvi-pdf [22.06.2017]
- Vejrosta, P., P. Verosta. 2010. F63.0 (MKN-10): Patologické hráčství. *Brněň*. Dostupné z:
<http://www.osbrneni.cz/wp-content/uploads/2012/04/F63-0-Patologicke-hracstvi.pdf>
[21.06.2017].
- Williams, R. J., B. L. Westová, R. I. Simpson. 2014. *Prevence problémového hráčství: Komplexní přehled důkazů a zjištěné dobré praxe*. Praha: Úřad vlády české republiky.
- Wrubelová, M. 2013. Závislosti. *Metodický portál RVP*. Dostupné z:
<http://dum.rvp.cz/materialy/zavislosti.html> [20.06.2017]
- Zimbardo, P., N. D. Coulombová. 2017. *Odpojený muž: Jak technologie připravuje muže o mužství a co s tím*. Praha: Grada.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Popis výzkumného vzorku	22
--	----

Seznam obrázků

Obrázek 1: Herna Las Vegas v Pardubicích - pohled zvenčí	55
Obrázek 2: Herna Las Vegas v Pardubicích - pohled zevnitř	56
Obrázek 3: Herna Tip Games v Pardubicích - pohled do herny	56
Obrázek 4: Herna Tip Games v Pardubicích - pohled z herny.....	57
Obrázek 5: Herna StarTip v Pardubicích - prostor bez automatů	58
Obrázek 6: Herna StarTip - pohled na automaty.....	59
Obrázek 7: Herna StarTip - automaty v herně	60
Obrázek 8: Herna StarTip - prostor bez automatů II.....	61
Obrázek 9: Kresba patologického hráče I	68
Obrázek 10: Kresba patologického hráče II	69
Obrázek 11: Kresba patologického hráče III.....	70

Seznam příloh

Příloha I: Fotografie navštívených heren.....	54
Příloha II: Rozhovor s respondentem R7.....	61
Příloha III: Rozhovor s respondentem R13.....	63
Příloha IV: Rozhovor s respondenty R5 a R6.....	65
Příloha V: Kresby patologických hráčů.....	67

Příloha I: Fotografie navštívených heren

Obrázek 1: Herna Las Vegas v Pardubicích - pohled zvenčí

Zdroj: autorka práce

Pořízeno 15. května 2017, Pardubice, Třída Míru

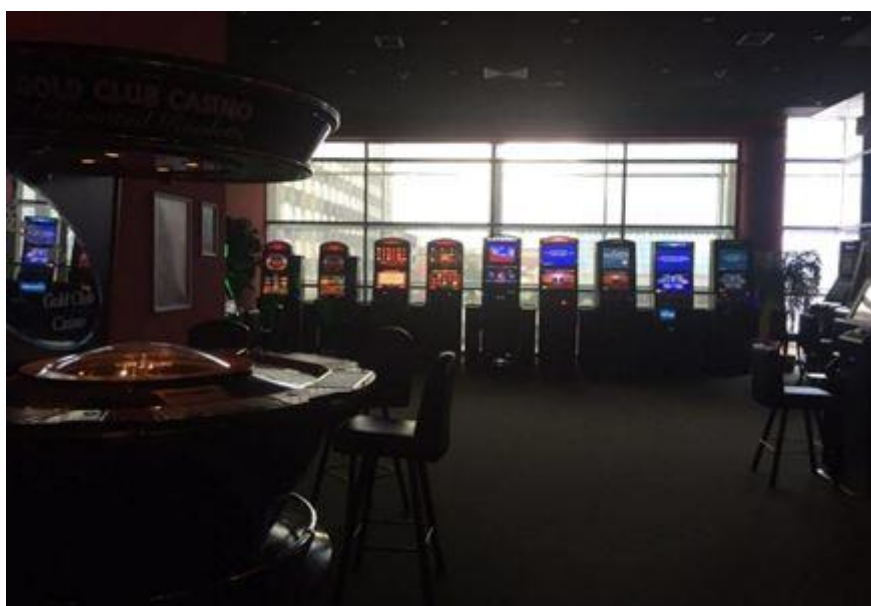
Obrázek 2: Herna Las Vegas v Pardubicích - pohled zevnitř

Zdroj: autorka práce

Pořízeno 15. května 2017, Pardubice, Třída Míru

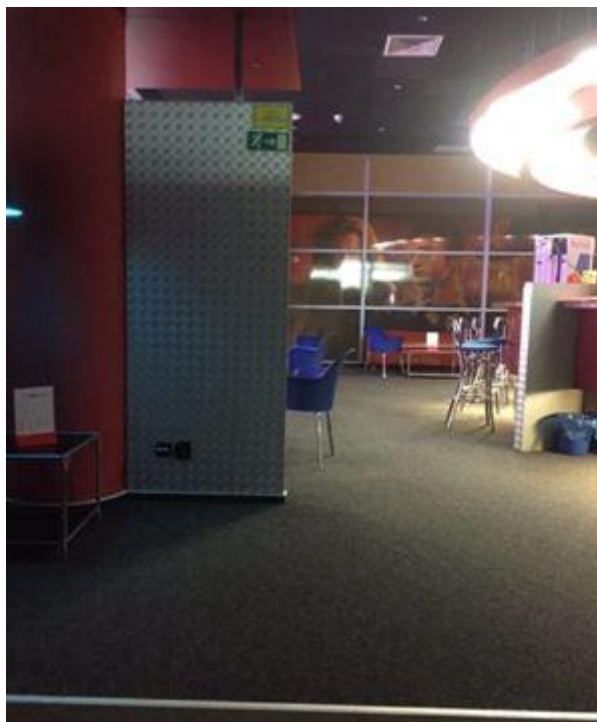
Obrázek 3: Herna Tip Games v Pardubicích - pohled do herny

Zdroj: autorka práce

Pořízeno 10. května 2017, AFI Palace Pardubice, Masarykovo náměstí

Obrázek 4: Herna Tip Games v Pardubicích
- pohled z herny

Zdroj: autorka práce

Pořízeno 10. května 2017, AFI Palace Pardubice, Masarykovo náměstí

Obrázek 5: Herna StarTip v Pardubicích - prostor bez automatů

Zdroj: autorka práce

Pořízeno 20. května 2017, Dubina, Pardubice

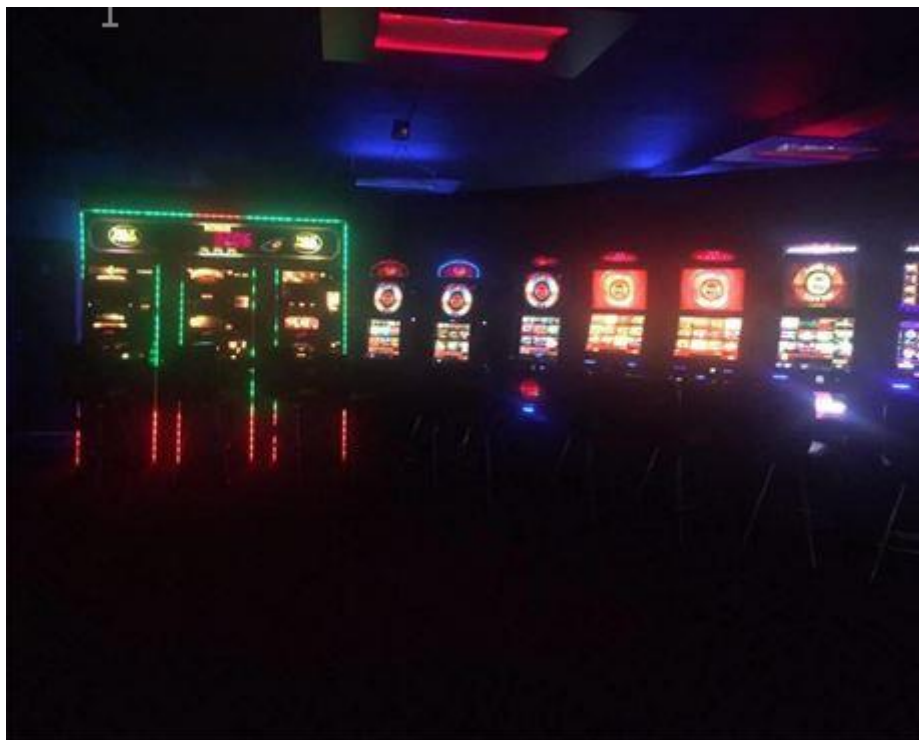
Obrázek 6: Herna StarTip - pohled na automaty

Zdroj: autorka práce

Pořízeno 20. května 2017, Dubina, Pardubice

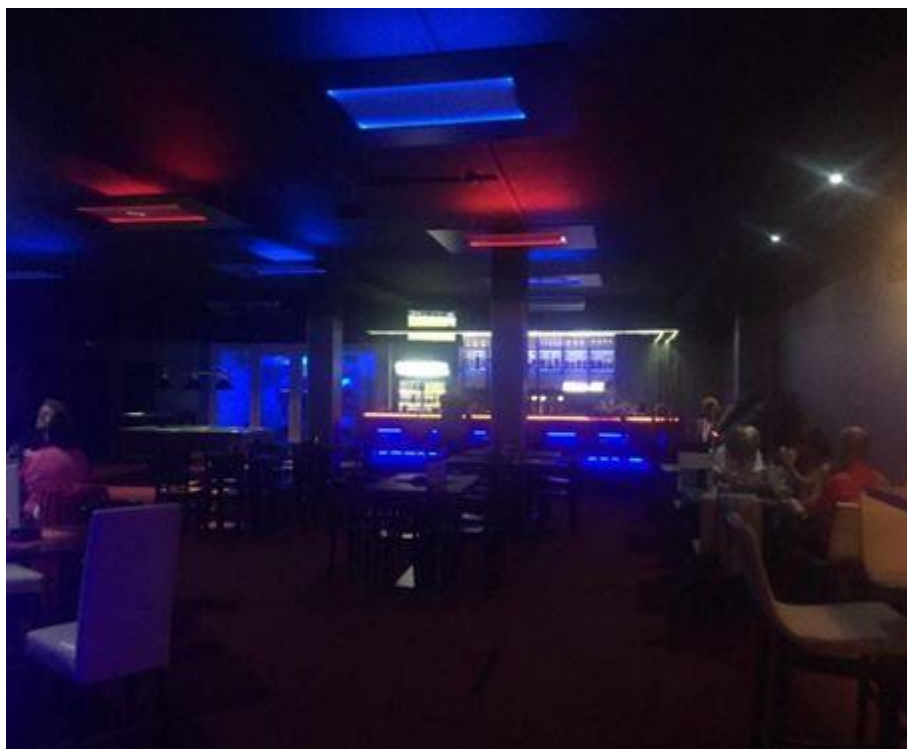
Obrázek 7: Herna StarTip - automaty v herně

Zdroj: autorka práce

Pořízeno 20. května 2017, Dubina, Pardubice

Obrázek 8: Herna StarTip - prostor bez automatů II

Zdroj: autorka práce

Pořízeno 20. května 2017, Dubina, Pardubice

Příloha II: Rozhovor s respondentem R7

Já: Jak jste se dostal k práci v kasinu?

Pan X: Ze začátku jsem v kasinu pracoval jako šatnář, později jako ochranka. Seznámil jsem se spoustou lidí, kteří se v této oblasti pohybují, a dnes už kasino vlastním.

Já: Hrají více ženy nebo muži?

Pan X: Řekl bych, že spíše muži. Ženy bývají spíše jako doprovod. Což rozhodně neznamená že by nehrály vůbec, to ano, ale zkrátka muži více. Ze svých zkušeností můžu říct, že když už žena hraje, je to tím, že ji k tomu dovedl muž. Chodí jako doprovod, většinu to přestane bavit, ale některé si to zkusí, začne je to bavit a už hrají taky. Znal jsem jeden takový manželský pár. Chodili hrát spolu.

Já: Jaká je průměrná věková kategorie hráčů?

Pan X: To se nedá říct.

Já: Bývají hráči agresivní?

Pan X: Ano, ale od toho je ochranka.

Já: Musí si dát hráči nějaké pití nebo mohou jen hrát?

Pan X: Nemusí.

Já: Proč si myslíte, že se lidé stávají závislí?

Pan X: Protože sem tam vyhrávají. Přijdou – vyhrajou. Mají z toho radost, a tak to přijdou zkusit znovu. Nemusí utrácet peníze za pití, jdou si jen zahrát. A tak chodí častěji a častěji, i když už třeba nevyhrávají, ale pořád ve výhru doufají. A nejen, že chodí častěji, ale také u hry tráví čím dál tím déle času. Potom to končí tak, že hrají, dokud mají za co.

A když nemají, tak si většinou zkouší půjčit. Klidně i u úplně cizích lidí, přesvědčení o tom, že vyhrají, dluh ihned splatí, a ještě budou mít peníze pro sebe. A to už je začátek konce.

Myslím, že největší neštěstí je pro ně paradoxně výhra. Hlavně hned napoprvé.

Já: Vy musíte mít zajímavé zážitky z práce...

Pan X: To tedy ano. Většinou bohužel smutné. Závislý člověk je všeho schopný, jen aby získal peníze a mohl hrát. Většina lidí si pod pojmem gambler představí typického vousatého štamgastu u automatu. Tak to ale vůbec není. Zním spoustu podnikatelů, doktorů, kteří díky své závislosti přišli úplně o všechno – o veškerý majetek i o rodinu. Dokonce jsem znal i závisláka, kterého neodradila ani těhotná manželka. Okrádal ji tak dlouho, až od něho odešla. On to ale vůbec nevnímal. Gamblerovi nikdy nevěřte. Nikdy. Naslibuje Vám i modré z nebe.

Já: Myslíte si, že se člověk může ze závislosti úplně vyléčit?

Pan X: Já nevím. Pochybuji o tom. Tak je to podle mne s každou závislostí. Člověk si myslí, že je z toho venku, a za chvíli do toho spadne znovu. Určitě je to běh na dlouhou trať.

Já: Chodí spíše stálí hráči nebo jednorázoví?

Pan X: Obojí.

Já: Jakou největší výhru jste kdy v kasinu vyplatil?

Pan X: Do milionu.

Já: Napadá Vás ještě nějaký zajímavý příběh?

Pan X: Těch je! Třeba jeden kluk. 27 let, měl vlastní stavební firmu. Jeho bratr ho jednou vzal do kasina. A to se mu stalo osudným. Začal chodit hrát, čím dál častěji, potom denně. A to měl rodinu a děti. Začal brát peníze z práce. Vzal si třeba od zákazníka zálohu a šel s ní hrát. Na konec přišel o práci i rodinu – manželka se s ním pochopitelně rozvedla. Teď je úplně sám, bydlí u rodičů a maká na černo.

Já: Moc děkuji za rozhovor.

Pan X: Není za co. Kdybyste měla nějaké další otázky, stačí zavolat či poslat mail. Mohu Vám odpovědět ihned elektronicky, nebo si můžeme domluvit další schůzku.

Příloha III: Rozhovor s respondentem R13

Já: Chodí si hodně lidí zahrát?

Barman: Ano, hlavně automaty, docela kupují i losy.

Já: Kdy chodí nejčastěji?

Barman: Po výplatě (smích), kterou tady často celou nechají. A časově? Nejvíce odpoledne.

Já: Odpoledne? To jsem čekala, že spíše večer.

Barman: Vůbec. Často chodí rovnou z práce.

Já: Chodí spíše muži nebo ženy?

Barman: Rozhodně muži.

Já: A věkově?

Barman: To je dost různé, zdá se říct, že všechny věkové kategorie. Akorát důchodci skoro vůbec nechodí.

Já: Kontroluješ občanky?

Barman: Jistě.

Já: A zkouší sem chodit mladší 18ti let?

Barman: To teda zkouší. Hlavně Romové.

Já: Kolik peněz tu tak lidé utratí?

Barman: Denně sto tisíc až dvě stě tisíc, víkendy i více.

Já: To je hodně...

Barman: Právě, že ne. Jiné herny mají mnohem víc. Ale uznávám, že na hernu v nákupním centru je to dost.

Já: Bývají hosté agresivní?

Barman: Ano. Když se jim nedaří. A Romové jsou často agresivní. Jsou sprostí a dělají bordel.

Já: Takže chodí často Romové?

Barman: Ano, hodně často

Já: Musí si dát hosté něco k pití, nebo mohou jen hrát?

Barman: Nemusí, mohou si přijít jen zahrát.

Já: A co losy? Kupují hodně?

Barman: Ano, celkem dost.

Já: A co ty? Pracuješ tu... zahraješ si někdy nebo si koupíš los?

Barman: Nehraju, ale losy si občas kupuju. Ze spropitného. Někdo mi nechá třeba deset korun, další taky, a tak si za tu dvacku koupím los.

Já: A vyhráváš?

Barman: Občas jo, občas ne. Často se mi stává, že si koupím los za padesát a vyhraju padesát.

Já: Tak moc děkuju za rozhovor.

Barman: Nemáš vůbec za co. Nechceš los? (smích)

Já: Tak dobře, ale jen za dvacku!

Příloha IV: Rozhovor s respondenty R5 a R6

Já: Předem děkuji za rozhovor, je mi jasné, že Vám to asi není příjemné, když jde o tak osobní záležitost.

Sestra: V pohodě.

Matka: Stejně už to o něm všichni vědí.

Já: Jak to všechno začalo?

Matka: My jsme tom hodně dlouho nevěděly. Už bydlí, vlastně bydlel, sám s přítelkyní, takže jsem ho neměla pořád pod dohledem.

Sestra: Také jsem to dlouho nevěděla. Ale začal ke mně častěji chodit na návštěvy, vždycky se tu hodně najedl, ale to jsem vůbec nevěděla, že to dělá proto, že na jídlo už skoro nemá.

Matka: Mně dělal to samé. Vykouřil mi cigarety a najedl se.

Sestra: Pak si ode mě začal půjčovat. Nejdřív málo, stovku, dvě, ale nikdy nevracel. Pak jsem se ale sešla s jeho přítelkyní a ta mi všechno řekla. Vůbec jsem to nechápala! Brácha a gambler? Říkala, že se s ním chce rozejít, že bere peníze na domácnost a hází je do automatů, stejně tak celou výplatu. Rozhodla jsem se, že to řeknu mamce.

Matka: Byla jsem pekelně našťvaná! Zavolala jsem mu a chtěla mu vynadat, ale jakmile jsem o tom hraní začala, začal s vztekat a típnul mi telefon. Potom mi to nezvedal. Za pár dní zavolal sám od sebe, že chce půjčit peníze! Řekla jsem mu, že ani náhodou, a on se urazil.

Sestra: Na mě byl taky našťvaný, kvůli tomu, že jsem to řekla mámě. A ozval se mi taky jen když chtěl peníze, a tak jsem znova setkala s jeho přítelkyní. Jenže už nebyla jeho přítelkyně.

Rozešla se s ním, a ani se jí nedivím. V jejich bytě totiž začaly mizet věci. Prodával, co šlo, aby mohl hrát.

Matka: Taková hodná holka to byla...

Já: A jak je na tom teď?

Matka: Já ani nevím. Naposledy jsem ho viděla na oslavě svých narozenin, divím se, že vůbec dorazil, prý bydlí s nějakýma spolubydlícíma. Musela jsem za něho zaplatit útratu, protože na to neměl.

Sestra: Já ho taky naposledy viděla na oslavě. Vykouřil mi všechny cigarety. Občas se ozve, jestli nemám peníze, jinak v kontaktu vůbec nejsme.

Matka: To mám stejný. Taky se mi ozve, jen když chce peníze. Doufám, že jednou třeba zvednu telefon a uslyším: Ahoj mami, jak se máš? Ale asi jsou to jen naivní představy.

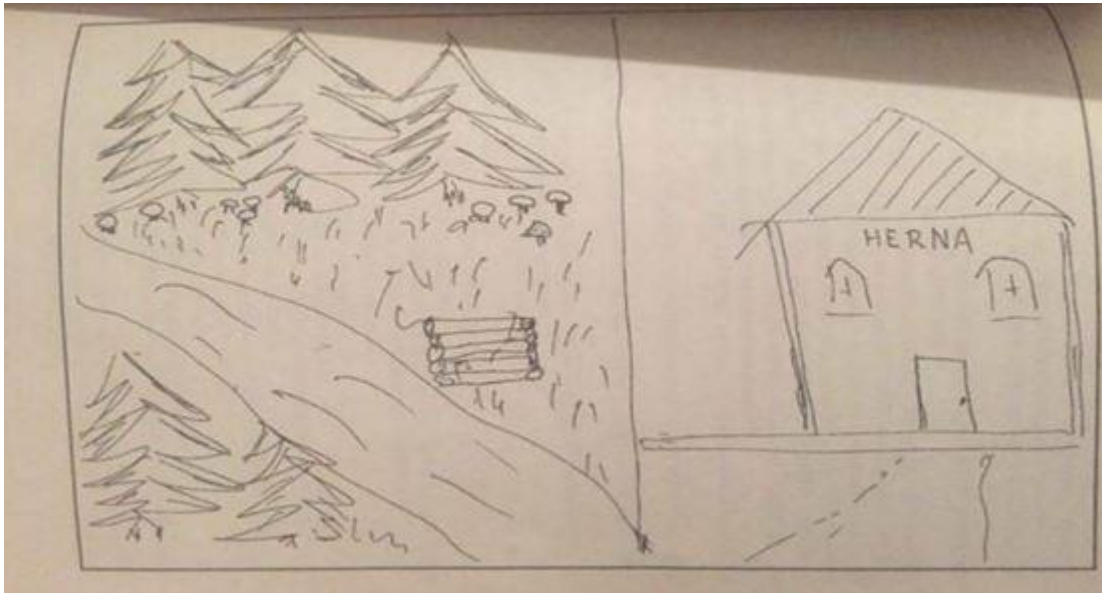
Já: Děkuju Vám oběma moc.

Příloha V: Kresby patologických hráčů

Ztotožňuji se s názorem Marhounové, Nešpora, že „někdy víc než slova vypovídají o našich trápeních na životních cestách kresby.“ (Marhounová, Nešpor 1995: 5).

Z tohoto důvodu uvádím v této příloze kresby několika patologických hráčů, které jsou ve společné knize obou autorů („*Alkoholici, fetišáci a gambleři*“) uvedeny. Umožňují dle mého názoru z jiného pohledu vnímat svět patologických hráčů a to, co pro ně hazardní hra znamená.

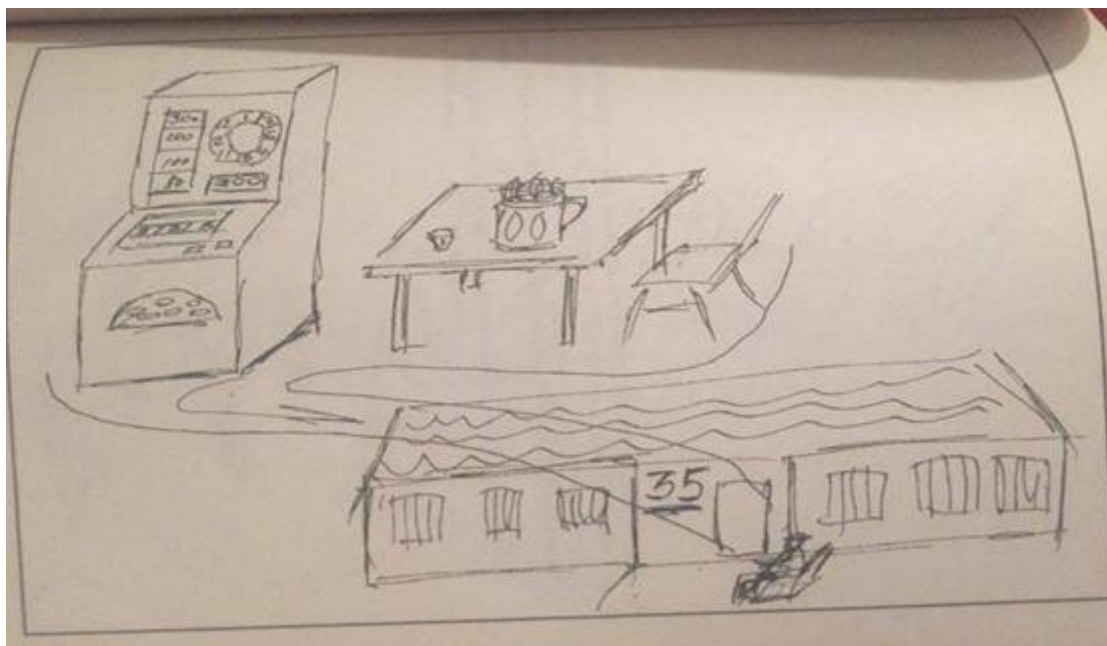
Obrázek 9: Kresba patologického hráče I

Zdroj: Marhounová, Nešpor (1995: 53)

„Jednatřicetiletý pacient, závislý na hráčství, nakreslil dva světy. Vpravo onen prázdný – pouze s jedním symbolem: hernou, vlevo svět přírody...“ (Marhounová, Nešpor 1995: 52)

Obrázek 10: Kresba patologického hráče II

Zdroj: Marhounová, Nešpor (1995: 49)

„Téměř třicetiletý pacient, závislý na hráčství a alkoholu, vysvětluje svůj obrázek: „Od hry a od piva jsem se dostal do bohnického pavilonu číslo třicet pět.“ (Marhounová, Nešpor 1995: 48)

Obrázek 11: Kresba patologického hráče III

Zdroj: Marhounová, Nešpor (1995: 31)

„To je kresba toho, proč jsem tady,“ říká dvaadvacetiletý pacient. „A co ty střapečky na oděvu gamblera?“ To jsou pětistovky. Má je i po zemi. Padají z něj a jak už je opilý, tak si jich nevšimá. Všechno rozhází““ (Marhounová, Nešpor 1995: 30)